

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Ivona Štajminger

**ANALIZA I USPOREDBA RETORIKE ZORANA MILANOVIĆA I ANDREJA
PLENKOVIĆA U PREDIZBORNOJ KAMPANJI 2016.**

Diplomski rad

Mentorica: Dr. sc. Gabrijela Kišiček

Zagreb, lipanj, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Ivona Štajminger

**ANALIZA I USPOREDBA RETORIKE ZORANA MILANOVIĆA I ANDREJA
PLENKOVIĆA U PREDIZBORNOJ KAMPANJI 2016.**

Diplomski rad

Mentorica: Dr. sc. Gabrijela Kišiček

Zagreb, lipanj, 2017.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Ivona Štajminger

Datum i mjesto rođenja: 19. lipnja 1991.

Studijske grupe i godina upisa: Kroatistika, smjer Nastavnički i Fonetika, smjer Govorništvo, 2010.

Lokalni matični broj studenta: 353988

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Analiza i usporedba retorike Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića u predizbornoj kampanji 2016.

Naslov rada na engleskome jeziku: Rhetoric of Zoran Milanović and Andrej Plenković in 2016 election campaign: comparison and analysis

Broj stranica: 64

Broj priloga: 0

Datum predaje rada: 11. lipnja 2017.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

1. Prof. dr. sc. Gordana Varošaneć-Škarić
2. Doc. dr. sc. Elenmari Pletikos Olof
3. Dr. sc. Gabrijela Kišiček

Datum obrane rada: 29.9.2017.

Broj ECTS bodova: 15

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

Analiza i usporedba retorike Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića u predizbornoj kampanji 2016.

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ivona Štajminger

(ime i prezime studenta)

(potpis)

Zagreb, 29. rujna 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod	2
2. Govorništvo	2
2.1. Kratki pregled povijesti govorništva	5
3. Političko govorništvo	7
3.1. Karakteristike političkog govorništva	9
3.2. Političko govorništvo u Hrvatskoj.....	13
4. Argumentacija	15
4.1. Argumentacijske pogreške	18
5. Ciljevi i hipoteze	21
6. Metode i korpus	22
6.1. 10. parlamentarni izbori u Hrvatskoj.....	23
6.2. Kratke biografije kandidata	24
7. Rezultati analize	25
7.1. Vrste tvrdnji, argumentacija i logos	25
7.2. Uvjeravanje – etos i patos	34
7.2.1. Argumentacijske pogreške	37
7.3. Retorički stil	49
7.4. Govorna izvedba i vizualni znakovi	55
8. Zaključak	58
9. Literatura	61
Sažetak	65
Summary	66

1. Uvod

"Tko retoriku ne uči, postat će njezinom žrtvom"

Natpis u antičkoj Grčkoj

Rad započinjegovore navedenim citatom kojim započinje i knjiga "Retorika i društvo" autora Kišiček i Stanković (2014) jer sadrži sve o čemu će u ovom radu biti riječi. Naime retorika je prisutna svugdje gdje se govori javno, a političari to rade najčešće, osobito u predizbornim kampanjama kad se svakodnevno obraćaju javnosti sa željom da svojim sposobnostima javnoga govora uvjere glasače kako su upravo oni najbolji izbor. Nepoznavanjem tehnike argumentacije može se postati njezinom "žrtvom", odnosno, nesvjesno dopustiti drugoj osobi da pobijedi u raspravi ili, gledano iz perspektive političara u predizbornoj kampanji, pobijedi na izborima.

Mjesec dana prije izbora za Hrvatski sabor i predsjednika Vlade započinje predizborna kampanja te se kandidati svakodnevno pojavljuju u medijima s izjavama sa svojih predizbornih skupova ili su pak sudionici televizijskih debata. Mjesto je to prepuno javnog govorenja i korištenja argumentacije budući da "gdje god se govori javno, govori se retorski", a "takav se govor mjeri drugačijim mjerilom nego onaj privatni" na način da je u njemu "povećana odgovornost izgovorene riječi u istinitosti i djelotvornosti, u društvenoj korisnosti i opravdanosti, u toleranciji i etici, u estetici i govorno-jezičnoj ispravnosti te u kulturi uopće" (Škarić, 2000:9).

Naizgled dobro pripremljeni govori i argumentacija, vrlo pažljivo promišljeni odgovori na pitanja i replike tijekom televizijskog sučeljavanja razlog su istraživanja retoričkog profila predsjednika dviju najvećih hrvatskih stranaka te donošenja zaključka o tome koji je kandidat bolje argumentirao svoje tvrdnje, kakav je njihov retorički stil, jesu li koristili argumentacijske pogreške te, ako jesu, koje su to i kolika je njihova učestalost. Na kraju rada se pokušalo odgovoriti na pitanje u kojoj su mjeri svi navedeni faktori utjecali na njihov konačan rezultat na izborima i konačnu pobjedu HDZ-a na čelu s Andrejem Plenkovićem, budući da "govornik u javnom govoru često ne govori samo u svoje ime, već

zastupa nekog ili govori kao član neke grupe pa je odgovoran i prema kolektivu koji predstavlja" (Škarić, 1982:61).

Ovaj rad analizirat će argumentaciju i retorički stil Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića u predizbornoj kampanji uoči Parlamentarnih izbora 2016. godine. U prvom će se dijelu predstaviti teorijski okvir, a u drugome izložiti metodologija te analiza govora dvojice navedenih kandidata tijekom dvaju televizijskih sučeljavanja.

2. Govorništvo

Govorništvo ili retorika nezaobilazna je pojava u današnjem svijetu u kojem je najvažnije postalo nekoga nešto naučiti, uvjeriti, izraziti svoje mišljenje, pozvati na akciju, raspraviti o nekoj temi ili zavesti masu, što je nekoć bila karakteristika ideoloških vođa, a danas sve više osobina dobrih marketinških kampanja. Zapisi o umijeću javnog govora postoje još od antike kada su postavljeni temelji kojih se i danas držimo. "Možda ga je utemeljio Empedoklo početkom 5. stoljeća ako je vjerovati Diogenu Laercianinu i Aristotelu" (Meyer i sur., 2008:18). Aristotel na početku prve knjige *Retorika* definira retoriku kao "sposobnost teorijskog iznalaženja uvjerljivog u svakom datom slučaju" (Aristotel, 1989:6). Za Bekera (1997:7) je retorika prije svega "umijeće uvjeravanja". U *Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva* Rikarda Simeona pod natuknicom "retorika" stoji da je to "govorništvo, umjetnost govora, umijeće usmenog govora, teorija izrazitog govora" zatim sugerira hrvatske termine "ljeposlovka ili ljeposlovica". Retorika proučava "najdjelotvornije načine gradnje govora po utvrđenim i smišljenim pravilima, govornička vještina ili retorika bit će vještina dobrog govorenja, tj. govorenja u skladu sa svrhom" (Simeon, 1969:288). Vladimir Anić (2003) u *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* pod natuknicom "retorika" navodi: "1. a. teorija i pravila govorništva, b. vještina dojmljivog, slikovitog pismenog ili usmenog izražavanja 2. pejor. zvučne, ali besadržajne riječi, kitnjasto ili patetično izlaganje, praznorječje" (Anić, 2003:1333).

Aristotel retoriku dovodi u vezu s dijalektikom te navodi kako je "retorika slična dijalektici jer se obje tiču onoga čija je spoznaja donekle zajednička svim ljudima, a što ne pripada nijednoj određenoj nauci" (Aristotel, 1987:1354a). Dijalektiku razlikuje od retorike te tvrdi kako je dijalektika "čista teorijska metoda usmjerena zajedničkom traženju kognitivne istine" objašnjavajući da ona "poput retorike polazeći od vjerojatnih premisa, počiva na argumentacijskom umijeću koje teži univerzalnom, na što jasno upućuje njezina uloga u utvrđivanju filozofskih načela" (Meyer i sur., 2008:35). Odnosom retorike, dijalektike te

logike kao tri tradicionalna polja teorije argumentacije kasnije se bave i neformalni logičari (Wenzel, 1979 i 1995; Blair, 2012). Wenzel (1990) je te razlike označio kao tri perspektive, ovisno o procesu, proceduri i produktu te je prema tome argumentacija kao proces pristup svojstven retorici, argumentacija kao procedura pristup svojstven dijalektici te argumentacija kao produkt pristup svojstven logici. "Logika se bavi produktom argumentacije što znači da tekst i diskurs izvode tvrdnje s dokazima koje se mogu procjenjivati kao važeće ili nevažeće, slabe ili jake. Dijalektika se bavi zakonima i procedurama potrebnima za argumentaciju ako se želi ostvariti korektno i dostići cilj rješavanja neslaganja te se promovirati kritička rasprava. Retorika je pak usredotočena na komunikacijski proces koji je inherentan argumentaciji na način da sudionici rasprave žele postići privrženost publike kojoj iznose tvrdnje" (Tindale, 1999:3-4). Logici je, dakle, cilj logička valjanost zaključivanja, dijalektici konstruktivno rješavanje razlika u mišljenju, a cilj retorike je uvjeravanje publike u prihvaćanje nekog stajališta i/ili poduzimanje akcije. Blair (2012) je doveo u pitanje Wenzelove perspektive – proces, procedura i produkt te je ponudio alternativu da retorika proučava argumente u govoru, dijalektika argumente u razgovoru, a logika proučava rasuđivanje u retorici i dijalektici zajedno.

Gotovo svi teoretičari argumentacije složni su oko važnosti publike tijekom argumentacije. Odnosom retorike i publike među prvima su opisali Perelman (1982:4) u svojoj knjizi *The Realm of Rhetoric*, a što je prvi puta iznio u knjizi *New Rhetoric* zajedno s Olbrecht-Tytecom. Navodi razliku između tradicionalnog i modernog shvaćanja retorike: "Aristotel je razdijelio retoriku i dijalektiku u svojoj knjizi *Topika* vidjevši retoriku sličnu dijalektici. Za Aristotela, dijalektika se bavi argumentima korištenima u kontroverznoj ili običnoj raspravi s pojedincem, dok se retorika bavi govornikovim tehnikama u obraćanju gomili koje se događa na javnom prostoru – grupa ljudi koja nema određeno znanje i sposobnost da prati dug lanac argumenata" (Perelman, 1982:3). U kontrastu s antičkom retorikom, Perelman (1982) navodi kako se nova retorika bavi diskurzom koji je namijenjen bilo kojoj publici – gomili na javnom prostoru, okupljanju specijalista, jednoj osobi ili cijelom čovječanstvu. On također proučava argumente koji su namijenjeni samoj osobi koja govori u privatnoj deliberaciji, odnosno "intrapersonalnoj komunikaciji". Teorija argumentacije, smišljena kao nova retorika ili dijalektika, pokriva cijeli niz diskurza kojima je cilj nagovaranje i uvjeravanje bilo koje publike o bilo kojoj temi. "Generalno proučavanje argumentacije može biti prošireno specijaliziranom metodologijom ovisno o tipu publike i obilježju discipline" (Perelman, 1982:4).

Retorika je, dakle, za razliku od logike i dijalektike, koje se mogu svesti na neke zakonitosti, vezana uz kontekst i publiku te je nije lako usustaviti budući da se okolnosti i publika mijenjaju od situacije do situacije. Unatoč tome, već od antike retoričari su nastojali ponuditi pravila koja će pomoći govornicima da ostvare svoj cilj. Cilj ili uspjeh navodi i Knape (2007) u svojoj definiciji retorike koja govori kako je retorika "svladavanje strateških komunikacijskih postupaka usmjerenih na uspjeh" (Knape, 2007:13). Ciceron (2011) u svome djelu *Partitiones Oratoriae* dijeli govor na četiri dijela – uvod, razlaganje, dokazivanje i zaključak, od kojih su prvi i posljednji namijenjeni "uzbuđivanju duha (njega, naime treba poticati na početku i u zaključku), dok drugi dio - razlaganje i treći - dokazivanje, izgrađuju uvjerljivost govora" (Ciceron, 2011:45). U suvremenoj je retorici ova podjela poznata kao kompozicija govora koja se sastoji od tri glavna dijela: uvoda (pozdravljanje, predstavljanje, oslovljavanje, stvaranje naklonosti prema govorniku, stvaranje zanimanja za temu), glavnog dijela (priča, razdioba, iznošenje, potkrijepe, pobijanje) te zaključka (sažetak, poziv, efektivi završetak, zahvala ili isprika)(v. Škarić, 2000:73).

Aristotel (1989) razlikuje tri vrste retorike: političku, sudsku i epideiktiku. "U sudskom govorništvo susrećemo optužbu i obranu jer od dvije stranke u sudskom sporu jedna nužno optužuje, a druga se brani. Epideiktiko govorništvo ili nešto hvali ili kudi", a političko govorništvo opisuje kao ono u kojemu se "na nešto ističe, od nečega odvraća, jer uvijek jedno ili drugo čine oni što privatna lica savjetuju na njihovo lično dobro, kao i oni što narod savjetuju na opće dobro" (Aristotel, 1987:23). Aristotel, nadalje, razlikuje i tri temeljna načina uvjeravanja (grč. *Pisteis*): *etos*, *patos* i *logos*. Trojnoj Aristotelovoj podjeli govora na politički, sudski te epideiktiki, pripada i jedan od načina uvjeravanja. Tako je *etos* karakterističan za političke, *patos* za epideiktike, a *logos* za sudske govore. Također, svaki od govora ima i svoje argumentacijske postupke: politički je govor bogat primjerom, epideiktiki voli amplifikaciju (pojačavanje), a sudski sve temelji na entimemu (koji za razliku od silogizma ima dvije, ali vjerojatne, ne nužno sigurne premise). Što se tiče vremena svojstvenog svakoj od navedenih vrsta govorništva, "politički govornik ima u vidu budućnost, jer, bilo da na nešto uvjerava ili od nečega odvraća, daje savjete o budućem. Sudski govori imaju u vidu prošlost, jer su uvijek u pitanju prošli događaji, kad jedan optužuje, a drugi se brani, dok epideiktikoj vrsti najviše odgovara sadašnjost jer gotovo svi govornici, bilo da nešto hvale ili kude, polaze od postojećeg stanja, premda često posežu i za prošlošću ukoliko nastoje evocirati uspomene, ili za budućnošću kad nastoje nešto anticipirati" (Aristotel, 1987:23-24). Škarić (2000), osim spomenutih tradicionalnih, navodi i suvremene govorne vrste koje se

moгу svrstati u 4 temeljne grupe: razgovori, kratki monolozi, govori te posebne govorne vrste" (Škarić, 2000:14).

Kvintilijan je u 1. stoljeću u svojem djelu *Institutio oratoria* objavio zbroj antičkih saznanja o retorici te ih grupirao u tri glavna aspekta -*ars, artifexi opus*. *Ars*, prema Kvintilijanu, označava "ono što se kao disciplina može poučavati" budući da se retorika bavi "samo onim komunikacijskim činovima koje možemo planirati i svjesno provesti", *artifex* je *orator* tj. "stručnjak, retorički komunikacijski ekspert" te je *opus* "dostignuće ili djelo oratora koji bi trebao stvoriti *dobar tekst (bona oratio)*" (Knape, 2007:12-17).

Prema Knapeu (2007) proučavanje tih formulacijskih pravila i načela dio je intrinzične retorike. "Intrinzična retorika usmjerava pogled prema unutra, ona proučava, ukratko rečeno, komunikacijske instrumente *oratora*. Zbog toga se, upotrijebivši grčku riječ, to može nazvati retoričkom naukom *organon*" (Knape, 2007:17). Teorijska jezgra intrinzične retorike je u antici bila učenje o nastanku teksta, koje se može podijeliti na pet govornikovih sposobnosti : 1. *inventio* (pronalaženje), 2. *dispositio* (strukturiranje), 3. *elocutio* (oblikovanje teksta), 4. *memoria* (pohranjivanje) i 5. *actio* (posredovanje). Rezultat prvih triju procesa rada je tekst, dok je rezultat zadnjih dvaju procesa – govorna izvedba (v. *ibid.*, str.18).

2.1. Kratki pregled povijesti govorništva

Povijest govorništva možemo smatrati i poviješću kulturnog razvoja čovječanstva budući da smo se sposobnošću govorenja izdignuli na viši stupanj razvoja te je govor postajao sve važniji u svakodnevnom životu. Napredak u bilo kojem području, socijalnom, političkom, pa i religioznom ne bi se mogao zamisliti bez sudjelovanja žive riječi. Matošić (1941) retoriku slikovito opisuje kao "živu riječ, to je najstarija umjetnost što ju je čovjek razvio" (Matošić, 1941:7). Wayne C. Booth u uvodnom članku zbornika *New Rhetoric* (1967) navodi kako je proučavanje retorike danas nužnost jer je naše doba izrazito retoričko. Prema Boothu se "retoričnost našeg doba sastoji u sveprisutnosti agresivnog reklamiranja svega i svačega i političke propagande kojom smo izloženi na svakom koraku" (Beker, 1997:6 prema Booth, 1947). No, temelji ovom fenomenu sežu daleko u prošlost. Retoriku se može pratiti iz pretpovijesnog doba starih Helena gdje se u *Ilijadi* u *Starome zavjetu* mogu pronaći primjeri govorničke vještine starih naroda od strane velikih proroka kao što su Izaija, Jeremija, Ezekiel, Danijel, Jona i drugih. Matošić (1941) navodi kako se u antičkoj Grčkoj "među masama uvijek nalazilo pojedinaca koji su bolje no drugi znali da živom riječju povedu

gomilu te da budu posrednici između tih masa i božanstva" te "da netko bude dobar vođa naroda, trebalo je najprije da bude dobar govornik. Uopće, uspjeh u životu bio je u Ateni u to doba ovisan o umijeću govora" (Matošić, 1941:9). Govorništvo se smatralo jednom od najplemenitijih osobina, govornička je umjetnost postala kraljicom svih znanosti, a njezini su učitelji stekli najveći upliv.

Antička je retorika imala dva osnovna pravca: "Jednom je pravcu bila svrha da čak pouči kako bi bili što uspješniji u svom uvjeravanju bez obzira na istinu, a drugome je istina bila glavni cilj i ideal retoričke nastave" (Beker, 1997:7-8). Prvi su se nazivali sofistima te su se vodili izrekom "o svakoj se stvari mogu držati dva govora: jedan za i drugi protiv" (Matošić 1941:10). Izvorno je sofist označavao "čovjeka učenog u nekoj struci, a kasnije učenog čovjeka uopće, no oni su bili i više od učitelja retorike onoga vremena jer su njihovi najbolji predstavnici bili i filozofi (Protagora, Gorgija i drugi)" (Beker, 1997:11). Najslavniji predstavnik sofista bio je svakako Gorgija. No, budući da je njihova želja da se nevjerojatno prikaže vjerojatnim, da uzdrma ono što je poznato, vrlo brzo su se pojavili i protivnici njihovog učenja. Druga struja, suprotna sofistima, zalagala se za retoriku u službi istine. Najpoznatiji predstavnici te struje bili su Sokrat (470-399) i njegov učenik Platon (427 - 348) koji su zastupali temeljni čovječji nagon za istinom. Još od vremena sofista potječe prezir prema retorici i ranije navedena pejorativna definicija retorike: "zvučne, ali besadržajne riječi, kitnjasto ili patetično izlaganje, praznorječje" (Anić, 2003:1333).

Politički su govori tijekom cijelog razvoja čovječanstva jedni od najčešćih. Njima se u antici naročito isticao Demosten (384 – 322) koji je svoje govore iznosio protiv velikog Filipa Makedonskog (Filipike) (v. Matošić, 1941:11). U tim je govorima on razvio moć riječi i govorništvo vinuo do pune umjetničke visine. Rimski verzija najboljeg govornika pripada, ili kako kaže Matošić "rimski Demosten" bio je Marko Tulije Ciceron čijise govori odlikuju moćnom logikom, jasnoćom i dokazima te "najljepšim latinskim jezikom" (ibid., str. 12). Ciceron se "zalagao za spoj grčkog umijeća i iskrenosti u govorništvo, kojega je on sam bio istaknuti predstavnik" (Beker, 1997:10). Kako su kasnije pod rimskim cesarima postepeno iščezavale građanske slobode, tako je iščezavala i govornička umjetnost u Rimu.

Srednji je vijek zaostao s razvojem govorništva budući da "loše političke i socijalne prilike nisu pružale povoljne uvjete za razvitak govorničke umjetnosti" (Matošić, 1941:16).

Retorika je, dakle, izvlačeći korist iz pojave sloboda, doživjela svoj procvat i širenje tijekom triju velikih razdoblja – antičke Grčke između Homera i Platona, renesanse te suvremenog doba (od 20. stoljeća do danas). Suvremeno govorništvo koje započinje 20. stoljećem dobiva novi procvat, a odlikuje se porastom političkog govorništva, osim duhovnog

koje je vladalo stoljećima, te porastom "demokratskih rasprava, u kojoj se raznolika mišljenja suočavaju (...)te dominira u politici, kao i u reklami" (Meyer i sur., 2008:196). Iako retorike nema bez *etos*a i *patos*a, većina teoretičara naglasak stavlja na *logos*. Zasiurno najznačajniji teoretičar suvremene retorike je Chaïm Perelman (1912-1984) koji, kao što je spomenuto ranije, zajedno s Olbrechts-Tytecom izdaje djelo *The New Rhetoric: a Treatise on Argumentation*, koje znatno pridonosi razvoju retorike i argumentacije. Oni smatraju da "argumentacija ima za cilj privrženost umova te zbog toga pretpostavlja postojanje intelektualnog kontakta" (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1969:14). Perelman ističe publiku koju smatra važnim elementom argumentativnog čina te je smatra ansamblom onih na koje govornik želi utjecati svojom argumentacijom (v. Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1969:19). Uz Perelmana, važno mjesto u retorici 20. stoljeća pripada i Stephenu Toulminu (1922 - 2009), filozofu koji je čitav svoj rad posvetio traženju moralnog zaključivanja. Također, želio je pronaći argumente koji mogu biti učinkoviti u evaluaciji etike bez moralnih pitanja. Upravo je njegov model argumentacije (shema od šest tj. sedam elemenata, ako se računa i potpora pobijanju) bio taj koji uspijeva odgovoriti na sve izazove i suprotstavljanja jednoj tvrdnji (model je objavljen u knjizi *The Uses of Arguments* iz 1958. godine, str. 89-95).

Što se načina izvedbe govora tijekom povijesti tiče, Booth navodi da su "najstrastveniji govori bili oni tijekom rata i o ratu, jednako od strane vođa, kao i od strane sljedbenika" (Booth, 2004:110). Booth (2004) navodi primjere izrazito vještih govora Henryja V, kada je uvjerio svoju publiku da krene u rat, zatim Hitlerove govore kojim je zadivio milijune Nijemaca, ratne govore Franklina Roosevelta i Winstona Churchilla te govor predsjednika Georgea W. Busha i premijera Tonyja Blaira na proslavi godišnjice napada na Irak, a koji su očito oduševili većinu Amerikanaca. Booth (2004) navodi kako i sama pomisao na patriotsko ratno nasilje na neki način stvara "strastveno slaganje publike s govornikom te često uključuje i vjerovanje da sam Bog to izgovara" (Booth, 2004:111).

3. Političko govorništvo

Škarić (1999) u uvodu knjige *Glasoviti govori* ističe: "Govorništvo je alat demokracije. Demokracije ne može biti bez govorništva, ali i obrnuto - demokracija pogoduje razvoju govorništva. Želi li tko ukinuti demokraciju, najprije mora utišati govor (...)" (Škarić, 1999:10). Meyer (2008) ističe kako je predmet retoričkog angažmana "problem, a sporazum je cilj retorike" te dalje navodi kako "otuda proizlazi njezina građanska ili politička funkcija: iznaći zajedničko dobro, zajedničku univerzaliju, vrijednosti oko kojih se ljudi usprkos

razlikama mogu složiti" (Meyer, 2008:196-197). Svrha političkog govorništva jest upravo uvjeriti publiku da će baš te ideje ili zamisli biti bolje od ideje neke druge strane. Kišiček i Stanković (2014) u knjizi *Retorika i društvo* iznose kratku povijest političkog govorništva te navode kako su retorika i politika međusobno povezane još od vremena antičke Grčke, a o tome je li političar dobar ili loš, ovisilo je o njegovim govorničkim sposobnostima. Nadalje, navode kako je do Aristotelova doba učenje govorničkih vještina malo zanemareno, da bi Aristotel uveo veliku novost, a to je, već ranije spomenuta, trodioba na *etos*, *logos* i *patos* koji su pridruženi i trima tipovima govorničkih vrsta: politički, sudski i epideiktiki. "Prva savjetuje ili odvraća onoga koji odlučuje djelovati u ovome ili onome smjeru, u budućnosti, druga cilja na suca i odnosi se na prošle događaje, dok se treća odnosi na neki sud koji donosi neki promatrač u određenom trenutku" (Kišiček i Stanković, 2014:9). Nas u ovome radu zanima prva vrsta, a to je politički govor za kojeg je važna karakteristika *etos*a, odnosno važnost onoga tko govori.

Kvintilijan daje prednost moralnim i društvenim implikacijama retorike te *etosu* govornika koji ima osobine hrabrosti, čestitosti, časti, elokvencije i znanja (Meyer i sur., 2008: 54). Kišiček (2013) navodi da je jedna od specifičnosti političke argumentacije upravo važnost etičnih argumenata "ethoic arguments" budući da je persuazivnost i uvjeravanje u političkom govoru blisko povezana sa *etosom* govornika. Kišiček (2013) navodi da je razlog tome to što se povjerenje lakše daje ljudima koji su poznati kao iskreni, pouzdani, ljudi dobrih moralnih kvaliteta te stručnjacima.

Perelman (1982 i 1979) navodi kako cilj argumentacije nije da izvede zaključak iz premisa, već da izmami privrženost članova publike o tezama koje su prezentirane, kako bi dobili njihov pristanak. Takva privrženost pretpostavlja susret umova ("meeting in minds"). Prema Perelmanu svaki argument pretpostavlja susret umova. Argumentaciji je cilj "djelovati na publiku, modificirati njihova uvjerenja i pokušati spojiti umove umjesto nametanja mišljenja kroz prinudu"(Perelman, 1982:11). Ponekad direktan, "fizički prisutan" sugovornik nije onaj kome je namijenjena argumentacija, što je često slučaj u televizijskim političkim debatama, već su takvi argumenti namijenjeni javnoj sferi. Takvi argumenti imaju "emancipacijski potencijal u smislu da osposobljavaju publiku da postane ravnopravni sudionik u demokratskom životu"(Mohamed, 2015 prema Habermas, 1984). Mohamed navodi kako "uvijek postoji netko tko se ne slaže i koga govornik nastoji uvjeriti" (Mohamed, 2015).

David Zarefsky (2008) navodi da iako politička argumentacija nije institucionalizirana u formalnom smislu, svejedno ima neke tipične sheme i karakteristike. Ograničenja koje

politička argumentacija ima uglavnom uključuje nepostojanje vremenskog ograničenja, nedostatak jasnih termina, heterogenost publike te pretpostavku da je otvorena za širu javnost.

Zarefsky(2008) uključuje političku argumentaciju unutar institucionaliziranog konteksta za koji smatra da je formalna struktura donošenja odluka, ograničena prihvaćenim procedurama, normama i konvencijama, koji zajedno definiraju parametre prihvatljivog diskursa. Politička argumentacija je za Zarefskog (2008:318) sve ono što obuhvaća stjecanje ili korištenje moći, kolektivno donošenje odluka za javno dobro, korištenje pojedinca za postizanje zajedničkog cilja, davanje glasa nade ili straha. Politički je diskurs diskurs javne sfere te pristup njemu je nereguliran i obično slobodne forme. Unatoč tome, politička argumentacije nije ni nasumična ni nepredvidiva. Tijekom vremena pokušavali su se pronaći uzorci koji pomažu definirati žanr i uspostaviti konvencije.

Booth (2004) navodi kako je cilj politike, a time i političkog govorništva "promjena sadašnjosti kako bi se promijenila budućnost" što je posebno bilo istaknuto u vremenu rata.(Booth, 2004:108).

3.1. *Karakteristike političkog govorništva*

U političkom se govorništvu, prema Aristotelu (1989), "ili na nešto podstiče ili od nečeg odvraća", a politički govornik "ima u vidu budućnost, jer bilo da na nešto podstiče ili od nečega odvraća, daje savjete o budućem" (Aristotel, 1989:15). Politička argumentacija bavi se dakle "stvaranjem i korištenjem moći, donošenjem odluka koje će pogodovati velikom broju ljudi, davanjem glasa kako bi se proširila nada ili strah itd." (Zarefsky, 2008:317). To je prije svega diskurs javne sfere u koji gotovo svatko može ući jer stručnost nije uvjet za tu vrstu govorenja. Zarefsky (2008) smatra da iako politička argumentacija nije institucionalizirana u formalnom smislu, ipak ima neke postojeće sheme i karakteristike. Neke od njih su:

1. nedostatak vremenskog ograničenja,
2. nepostojanje jasnih termina,
3. heterogena publika,
4. otvoren pristup svima.

Prema Zarefskom (2008) vremensko ograničenje postoji jedino u slučajevima televizijske političke debate ili govora u parlamentu, ali se nedostatak toga uglavnom odnosi na brojne vječne teme za raspravu ili kako ih Kekes (1977 prema Zarefsky, 2008) naziva "essentially contested argument" ili argumenti koji su tu od početka, koji su esencijalni. Nadalje, nedostatak jasnih termina prema Zarefskom (2008) označava činjenicu kako nitko ne

može biti siguran da je neki argument gotov, a kao primjer navodi situaciju da različiti govornici, tj. sudionici rasprave, mogu biti na različitim fazama istog argumenta - jedan može tek primjećivati razlike u stajalištima, drugi ih pokušavati riješiti, a treći raspraviti, sve u isto vrijeme. Ne samo da je argument nesređen, već je i vrlo teško znati prema kojim normama i pravilima bi se trebala voditi rasprava. Posljednja karakteristika, heterogenost publike, aktualna je brojnim teoretičarima argumentacije (Zarefsky, 2008; Perelman, 1982; Mohamed, 2015). Ako se u govoru obraćamo publici u cjelini i smatramo je sugovornikom u razgovoru moglo bi se reći da taj sugovornik nije normalan ili da je, kako je Zarefsky (2008) to slikovito rekao, "shizofen" ili ima višestruke osobnosti, a "govornik se nastoji obraćati svim tim osobnostima u isto vrijeme" (Zarefsky, 2008:320). Prema Zarefskom (2008), najbolje bi bilo pretpostaviti da publika ima neko generalno mišljenje koje karakterizira političku kulturu. Farrell (1976) to naziva društveno znanje ("social knowledge") što označava "znanje koje u sebi sadrži neke temeljne ljudske vrijednosti kao što su npr. želimo najbolje za svoju djecu" (Zarefsky, 2008:320 prema Farrell, 1976). Ali, homogenost se publike pokazuje i u homogenosti socijalnog znanja. Zarefsky (2008) navodi primjer koji je u današnje vrijeme, osobito u SAD-u, posebno aktualan, a to je da treba poticati multinacionalnost, ali i da se treba uvesti dodatne mjere za borbu protiv terorizma. Mohamed (2015) navodi kako su članovi publike uvijek dio argumenta: "Kad god je argument javan, članovi publike se mogu smatrati uključenima, ako ništa drugo onda barem kao kritika kojoj je uvjeravanje upućeno" (Mohamed, 2015). Stupanj njihovog sudjelovanja ovisi o situaciji i kontekstu. Posljednja karakteristika političkog govorništva - otvoren pristup činjenicama zahtijeva mnogo razmišljanja i prilagodbe argumenata drugim sudionicima.

Zarefsky (2008) navodi kako upravo zbog navedenih ograničenja politička argumentacija stvara kreativne strategije manevriranja. Od poznatih tipova strateškog manevriranja Zarefsky (2008) navodi promjenu teme, modificiranje relevantne publike, pozivanje na liberalne i konzervativne pretpostavke, preformulaciju argumenata, korištenje kondenzirajućih simbola, upotrebu toposa nepopravljivosti te korištenje figura i tropa u argumentaciji.

Van Eemeren i Houtlosser (Zarefsky, 2008:322 prema van Eemeren i Houtlosser, 2002) predložili su 3 glavne kategorije strateškog manevriranja: (1) koji tip argumenata odabrati, (2) zahtjev publike tj. prilagodba argumenata stavovima i vjerovanjima publike te (3) odabir na koji će se način govor prezentirati – odabir stila (strukture, jasnoće, figurativnosti itd.). Umjesto da se striktno držijednog načina, Zarefsky (2008) je imenovao tipove strateškog manevriranja u političkoj argumentaciji koji bi se mogli svrstati u nekoliko

gore navedenih tipova. Prvi tip strateškog manevriranja jest promjena teme – ako se pojavi potencijalno opasna tema, strateško manevriranje se sastoji u tome da se preusmjeri pozornost na temu od koje govornik ima koristi. Tindale (2007:28) promjenu teme na novi problem kako bi skrenuo pozornost sugovornika i publike od postojeće teme na koju govornik ne zna ili iz nekog razloga ne želi odgovoriti naziva pogreškom *red herringi* svrstava je pod argumentacijske pogreške diverzije. Drugi tip strateškog manevriranja prema Zarefskom (2008:323) označava prilagodbu argumentacije publici kojoj se obraćamo. Npr. ako pred umirovljenicima govorimo o nastojanjima da se unaprijedi poduzetnička klima u državi, njima to neće puno značiti niti će takav govornik pridobiti njihovu pozornost. No, ako se umirovljenicima govori o malim mirovinama i nastojanju da se one povećaju, tada je velika vjerojatnost da će se pridobiti njihova privrženost i prihvaćanje. Treći tip strateškog manevriranja je "konstruiranje argumenata koji se pozivaju na liberalne i konzervativne pretpostavke" (Zarefsky, 2008:323 prema Goodnight, 1980). Zarefsky (2008) navodi kako će ljudi u društvu bez osnovnih ideoloških razlika radije dijeliti elemente i liberalnih i konzervativnih gledišta te navodi primjer SAD-a u kojem ljudi mogu biti novčano/fiskalno konzervativni, ali društveno liberalni. Promjena koju govornik zastupa može se predstaviti ne kao nešto novo i radikalno, već kao obnova prošlih stanja koja su se izgubila. Sljedeći, četvrti tip strateškog manevriranja prema Zarefskom (2008) je promjena perspektive argumenata ("reframing the argument") –promjena argumenta na način da on bude prihvatljiv publici, npr. nedavni referendum u Hrvatskoj bio je definiranje pojma braka kao zajednice muškarca i žene. To definiranje netko može smatrati diskriminirajućim za homoseksualnu populaciju, dok za druge predstavlja učvršćivanje osnovne institucije društva: braka i obitelji. Značenje strateškog manevriranja u tu svrhu je persuazivnog značenja, a smislu kojeg Perelman i Olbrecht-Tyteca (1958, 1969) nazivaju distanciranje. Peti tip strateškog manevriranja je korištenje kondenzirajućih simbolazbog prilagodbe različitoj publici, a to su "vizualni ili verbalni simboli koji kondenziraju cijeli niz različitih značenja u generalno pozitivnu ili negativnu konotaciju" (Zarefsky, 2008:324 prema Sapir, 1934). "Ljudi će dijeliti istu reakciju prema simbolu iako to čine zbog različitih razloga. Nacionalna zastava je očit kondenzirajući simbol, a osim ako se ne koristi ironički, ljudi će na nju reagirati pozitivno. Također, umjetnost verbalnih fraza kao što su "*učvršćivanje nacionalne sigurnosti, ulaganje u budućnost* i sl.može privući pozornost ljudi koji su potpuno suprotnog političkog stajališta" (Zarefsky, 2008:324). Šesti tip strateškog manevriranja je uporaba toposa nenadoknadivosti ("locus of the irreparable"), a tiče se onih članova publike koji će biti zainteresirani za govornikove stavove, ali neće sebe uključivati u to: "To je uzorak u kojem govornik tvrdi da

ako se ne djeluje odmah, kasnije će već biti kasno" (Zarefsky, 2008:325). Topos nenadoknadivosti termin je koji koriste Perelman i Olbrechts- Tyteca (1969) te opisuju zašto on dobro djeluje na publiku: "Uglavnom, ako je riječ o nekoj akciji, osoba će obraćati posebnu pozornost ako je ona hitna" (Perelman i Olbrechts- Tyteca, 1969:92). Posljednji način strateškog manevriranja prema Zarefskom (2008) je korištenje figura i tropa u argumentaciji. Perelman i Olbrechts – Tyteca (1958, 1969) su pokazali kako oni imaju ulogu pojačavanja ili oslabljivanja argumenata, jasnoće odabira te povećanje ili smanjenje prisne veze između sudionika rasprave i publike. Mnogi od ovih su korišteni u političkoj argumentaciji – "ponavljanje stvara trenutak, aliteracija stvara fraze za pamćenje, antitezama se evocira na otvorenost uma itd." (Zarefsky, 2008:325-326). Zarefsky želi posebno naglasiti uporabu analogija, posebno onih povijesnih. Na primjer, bivši predsjednik Bush je promovirao svoju akciju u Iraku tako što je Sadama Huseina izjednačavao s Hitlerom. (v. ibid.)

Osim nedostatka vremenskog ograničenja, nepostojanja jasnih termina, heterogenosti publike te otvorenog pristupa svima, analize političkog diskursa jasno pokazuju da je predrasuda još jedan generalni problem političke rasprave (Walton, 1991; Booth, 2004). Booth navodi kako nitko tko analizira retoriku određene političke skupine ne može pobjeći predrasudama" (Booth, 2004:108). Manfred Kienpointner i Walther Kindt (1997) predrasude ("biased argument") definiraju kao argumente koji odabiru samo jednu dimenziju problema, a negiraju drugu" (Kienpointner i Kindt, 1997:557). Diješe ih na lokalne i globalne, a navode tri razloga zašto su tako česte u političkom diskursu:

1. Kognitivno je jednostavnije i emocionalno ugodnije prepoznati samo one aspekte problema koji su važni za potporu naše točke gledišta. Na taj način, kognitivna disonanca i neugodni osjećaji srama i krivnje su izbjegnuti ili barem reducirani.

2. Zbog određenih stilova obrazovanja i komunikacije u našoj se kulturi potiču antagonističke, radije nego kooperativne procedure u rješavanju sukoba. Takav natjecateljski stav argumentacije sklon je proizvodnji predrasuda, tj. naklonjenosti jednoj strani.

3. Mnogi socijalni i politički problemi su toliko kompleksni da je adekvatan tretman gotovo nemoguć u svakodnevnoj argumentaciji. (v. ibid.)

Kienpointner i Kindt (1997) zaključuju da je određen stupanj globalne predrasude neizbježan te bi zbog toga trebao biti kompenziran prikladnim političkim strukturama koje jamče pluralizam i slobodnu ekspresiju političkog mišljenja, a navode i način na koji bi se mogli izbjeći. To se postiže izbjegavanjem brzih zaključaka bez preispitivanja, izbjegavanjem uporabe političkih termina sa snažnim pozitivnim ili negativnim konotacijama – "ekonomski

migrant" umjesto "politički migrant", "fašist" umjesto "konzervativan" i sl. (v. ibid.). Kienpointner i Kindt (1997) navode kako bi mnoge političke rasprave mogle biti plodonosne da sudionici koriste neutralne termine kad god je to moguće. Kao posljednji način izbjegavanja predrasuda navode institucionalne promjene u našem sustavu obrazovanja jer ako ljudi postanu spremni proizvoditi balansirane argumente i ponašati se kooperativno u raspravi, predrasude bi se značajno smanjile.

3.2. Političko govorništvo u Hrvatskoj

Ivona Bogdanović u diplomskom radu (2014) navodi kako se na hrvatskom tlu umijeće govorništva izražavalo na hrvatskim narodnim i državnim saborima od 8. do 11. stoljeća, na kojima se govorilo latinskim i hrvatskim narodnim jezikom. Legende govore o izvrsnom govorničkom umijeću hrvatskih vladara, posebnoknezu Branimiru te kraljevima Zvonimiru i Petru Krešimiru. (Bogdanović, 2014:5 prema Pandžić, 2001). U srednjem je vijeku govorništvo u Hrvatskoj bilo na visokoj razini, a učilo se u samostanima, osobito dominikanskim gdje je govorništvo kao predmet bio preduvjet za ređenje. Zahvaljujući pak bosanskim franjevcima, hrvatski je jezik bio jedan od diplomatskih jezika u Carigradu, prijestolnici Osmanskog Carstva (Bogdanović, 2014 prema Pandžić, 2001). Početkom 19. stoljeća govorništvo se potiskuje iz škola, a veća se pozornost poklanja pismenom izražavanju (Pandžić, 2001). Bogdanović (2014 prema Pandžić, 2001) dalje navodi kako jenajviše povijesne slave stekao Ivan Kukuljević Sakcinski koji je 2. svibnja 1843. u Hrvatskom saboru održao prvi govor na hrvatskom jeziku. Tijekom cijelog 19. stoljeća u svim se hrvatskim zemljama isticala potreba za učenjem vrhunskog pismenog i usmenog izražavanja. Krajem 20. stoljeća odnos prema govorništvu ponovno se mijenja, osnovane su brojnegovorničke škole, a posebno se ističe govornička škola Ive Škarića koji ističe kako je govorništvo preduvjet svake demokracije.

Posljednje desetljeće obilježeno je sve većom zainteresiranošću za istraživanje i analizu političkog govorništva u Hrvatskoj, osobito političkih govora nakon osnutka neovisne Hrvatske. Prate se i istražuju inauguralni govori dosadašnjih hrvatskih predsjednika, govori u Hrvatskom saboru te govori hrvatskih predstavnika u Europskom parlamentu. Darred i Pletikos Olof (2017) istražile su inauguralne govore hrvatskih predsjednika – Franje Tuđmana (1997), Stipe Mesića (2005; 2005) i Ive Josipovića (2010) te otkrile kakvi su govori bili u sadržaju, stilu i izvedbi. Iako su inauguralni govori u svojoj osnovi epideiktički, odnosno svečani, zato jer se "izvode u svečanim okolnostima, povezuju prošlost i budućnost,

potvrđuju i pohvaljuju principe koje će ih voditi u njihovom nadolazećem mandatu, pažljivo biraju riječi" (...) (Poropat Darrer i Pletikos Olof, 2017:159 prema Cammpbell i Jameson, 1990:14-15), inauguralni su govori "smješteni u polju političke administracije, ali uz to igraju ulogu i u formiranju stavova i mišljenja publike" (Poropat Darrer i Pletikos Olof, 2017:159). Iz tog razloga se ta vrsta govora svrstava između epideiktčkog i političkog (deliberativnog) govora. Iako od trojice predsjednika nisu svi bili iste političke opcije, točnije, Franjo Tuđman je zastupao desnu političku opciju, dok su Stipe Mesić i Ivo Josipović zastupali lijevu političku opciju, prema Poropat Darrer i Pletikos Olof (2017) postoje neke vrijednosti koje se pojavljuju kod sve trojice predsjednika i njihovih inauguralnih govora, a to su sloboda, demokracija, pravda, patriotizam, mir, prosperitet, znanje, jednakost, dok su najčešće korištene figure metafora i ponavljanje. Zdravka Biočina (2014) u diplomskom je radu istražila govornu izvedbu i argumentaciju hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu te zaključila kako su političke tvrdnje najčešće u govorima hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu, nakon kojih, po učestalosti korištenja, slijede vrijednosne tvrdnje. Od triju načina uvjeravanja prema Aristotelu, u govorima hrvatskih zastupnika najčešće je uvjeravanje *etosom*, dok odmah nakon etosa, po čestoti korištenja, slijedi uvjeravanje *logosom*.

Političko govorništvo prepuno je argumentacijskih pogrešaka, što je potaknulo Kišiček i Stanković (2011) za analiziranje argumentacijskih pogrešaka u Hrvatskom saboru. Zaključili su da su najčešće pogreške *ad populum*, *ad hominem*, zanemarivanje alternativa, *red herring*, *ad misericordiam*, generalizacija iz nepotpune informacija, *non sequitur* i *ad baculum*. Rezultat analize govora hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu koje je provela Biočina (2014) pokazuje gotovo iste argumentacijske pogreške kao i analiza Kišiček i Stanković (2011), no samo s različitom čestotom i bezargumentacijske pogreške *red herring*. *Ad populum* je i u Europskom parlamentu najčešća argumentacijska pogreška, slijedi zanemarivanje alternativa, *non sequitur*, generalizacija i ekvivokacija.

Novija istraživanja političkog govorništva, osim argumentacije, bave se analizom jezika tijekom govora. Jedno takvo istraživanje provela je i Runjić-Stoilova (2017) koja je istražila trope u hrvatskoj parlamentarnoj debati te nastojala otkriti razlikuju li se tropi korišteni kod lijevih i desnih političkih stranaka. "Tropi ostvaruju brojne funkcije u političkom diskursu, osobito za pozitivno vlastito predstavljanje, a negativno predstavljanje političkih oponentata" (Reisigl, 2006 prema Runjić-Stoilova, 2017). Runjić – Stoilova (2017) je zaključila kako jezik igra značajnu ideološku ulogu u političkom diskursu budući da je to "instrument uz pomoć kojeg manipulativne namjere izlaze na vidjelo" (Runjić- Stoilova, 2017:211). Trope smatra najsnažnijim retoričkim alatom, od kojih se najčešće pojavljuju

metafora, zatim metonimija i sinegdoha, a što se tiče razlike između lijeve i desne političke opcije, političari lijevih stranaka navedene trope koriste češće. Kao razlog široke uporabe metafore navodi činjenicu da one upotpunjavaju jezik i stvaraju moćne slike u glavama publike koje imaju veći utjecaj od samih riječi (ibid.: 212).

4. Argumentacija

Argumentacija se javlja kad god netko zastupa svoju tvrdnju u raspravi, tj. "javlja se u situacijama neslaganja jer ako bi ljudi dijelili ista stajališta, ne bi bilo potrebe raspravljati" (Zarefsky, 2008:320), odnosno "tamo gdje nešto nije samo po sebi evidentno te je potrebno dokazati" (Perelman, 1982:5). Posebno svojstvo retorike je argumentacija bez koje bi nemoguće bilo dokazati vlastitu tvrdnju. Škarić (2011) argumentaciju definira kao "oblikovanje teksta kojim se pridobiva razumski", a dalje navodi kako snaga argumenata "ne leži u snazi istine koju oni iznose, nego u uvjerenju slušatelja da bi izneseno moglo biti istinito" (Škarić, 2011:13). Sud koji treba argumentirati ili pojasniti naziva se tvrdnja. Nju treba argumentirati ili obrazložiti ako je u bilo kojoj mjeri publici neprihvatljiva, tj. "ako postoji stanoviti početni disens" (Škarić, 2011:13). Model argumentacije prema Škariću (2011) jest taj da se tvrdnja, koju definira kao sud koji treba argumentirati da bi bio razumski prihvatljiv, nastoji povezati očitostima kao što su definicije, toposi, stereotipi, citati, zakoni, slučajevi, činjenice itd., a to se postiže logičkim vezama od kojih on navodi dedukciju, indukciju, analogiju, uzročne veze i znakove. Argumentiranje je valjano ako zaključak, koji slijedi iz veza s osloncem, bude identičan s tvrdnjom (v. Škarić, 2011:22).

Sudionici argumentacijskog čina "moraju biti spremni za temu koja se argumentira" (Škarić, 2011:15), nakon čega slijedi priprema govora kroz pet osnovnih faza: lat. *inventio*, *distributio*, *elocutio*, *memoria* i *actio*. Osim spremnosti Marsh (1983 prema Škarić, 2011:16) kao drugu važnu osobinu sudionika navodi i stupanj oštroumnosti koja se izvodi iz triju osobina – sposobnosti apstrahiranja, finog razlikovanja te impliciranja. Škarić (2008:18-19) navodi kako sudionici argumentacijskog čina nastoje visoko podići kulturu kritičkog diskursa, što se postiže shvaćanjem cjeline predmeta, definiranjem ključnih pojmova o kojima se raspravlja, točnim navodima činjenica uz navođenje izvora, obveznim argumentiranjem tvrdnji, ravnomjernim dopuštanjem svih stajališta o temama, vrednovanjem toposa i drugih očitosti, davanjem prednosti logičkim obrascima, davanjem prednosti podacima i argumentativnim izvodima nad kvalifikacijama, etiketama i poetizmima, obveznim izbjegavanjem logičkih pogrešaka, smicalica i uvreda (*ad personam*) te nužnost da je kritički

diskurs strastven i etičan, a ne hladan kao što se često misli. Brojna istraživanja (Kišiček, 2008 i 2010, Zarefsky 2008; Kišiček i Stanković, 2011) pokazuju kako se sudionici u argumentaciji, osobito u političkim raspravama i govorima, često ne drže gore navedenih pravila čime se kultura kritičkog diskursa bitno umanjuje. Suvremeni teoretičari i začetnici pragmatijalektičkog modela argumentacije Frans van Eemeren i Rob Grootendorst (2004) definiraju argumentaciju kao "verbalnu, socijalnu i racionalnu aktivnost koja je namijenjena uvjeravanju razumne kritike o prihvatljivoj točki gledišta izlažući prijedloge opravdavajući ih ili pobijajući prijedloge izrečene u početnoj tvrdnji" (van Eemeren i Grootendorst, 2004:1). Argumentacija je vrednovana u terminima prihvatljivosti, što je samo za sebe stvar efikasnosti: argumentacija je prihvatljiva ako "na učinkovit način rješava razlike u mišljenju u skladu s pravilima i procedurom koju obje strane prihvaćaju" (ibid., str.16). Stvorili su sliku ekstremno mudrog čovjeka ili "rabina", čija je pozicija "racionalnog kritičara koji sudi razumno" (ibid., str. 12). Upravo je razumnost u kritičkom sagledavanju argumenata potaknula Siegela i Buroa (2008) da se kritički osvrnu na pragmatijalektički model te navode: "Postoji veliki problem u pogledu razumnosti koja je ovdje iznesena. U skladu s tim, korak u kritičkoj raspravi je prihvatljiv ako ide po pravilima rasprave te nastoji ponuditi rješenje početne razlike u mišljenju u proceduri koja je prihvatljiva onima koji sudjeluju u raspravi" (Buro i Siegel, 2008:194). No, pitaju se što je s rješenjem, tko njega donosi.

Prema Perelmanu (1982) argumentaciji je cilj djelovati na publiku, modificirati njihova uvjerenja i pokušati spojiti umove umjesto nametanja mišljenja kroz prinudu" (Perelman, 1982: 10). Spomenuti susret umova, "meeting in minds", prema Perelmanu (1982) može biti olakšan ili spriječen od strane socijalnih i političkih institucija te navodi kako je dovoljno prisjetiti se monopola u komunikaciji u totalitarnim sustavima. On naglašava kako argumentacija ne služi jedino tome da ostvaričisto intelektualnu privrženost publike, većda ona vrlo često sudjeluje u poticanju akcije ili barem u kreiranju prijedloga za djelovanje. Nužno je jedino da prijedlog koji je kreiran bude dovoljno jak da savlada prepreke. Spomenuto poticanje akcije vrlo je često u političkim govorima.

Postoje četiri vrste tvrdnji koje su podijeljene prema pitanju kojim se bave te načinom na koji su formulirane (v. Fahnestock i Secor, 2004). "Činjenične tvrdnje odgovaraju na pitanje *što je nešto*, uzročno-posljedične tvrdnje odgovaraju na pitanje *zašto je nešto*, vrijednosne tvrdnje odgovaraju na pitanje *kakvo je nešto*, a političkim se tvrdnjama izjavljuje *što treba učiniti*" (Fahnestock i Secor, 2004:266-303). Spomenute četiri vrste tvrdnje prema Fahnestock i Secor (2004) imaju različit način argumentiranja: činjenična tvrdnja se najbolje argumentira primjerima, usporedbama, kontrastima i disjunkcijama u kojimaje od dvije

možnosti dovoljno argumentirati samo jednu. Kako bi se što bolje argumentiralo uzročno-posljedična tvrdnja potrebno je otići u prošlost kako bi se sigurnošću dokazalo da je određeni uzrok doveo do posljedice. Argumentaciju vrijednosne tvrdnje ojačat ćemo autoritetom i usporedbom, dok se politička tvrdnja može nadovezati skoro na svaku prethodnu jer kad se shvati problem potrebno je pitati se "što učiniti". U političkim govorima najzastupljenije su političke tvrdnje jer govornik pokušava osvijestiti publiku na postojanje problema i uvjeriti ju da je njegovo rješenje jedino ispravno i najbolje za zajednicu kojoj se obraća. Prema Fahnestock i Secor (2004) politička je tvrdnja sastavljena od triju dijelova. U prvome dijelu, koji se naziva preliminarna argumentacija nužno je osvijestiti publiku o postojanju problema, zatim slijedi iznošenje konkretnog prijedloga za poboljšanje ili promjenu stanja na koje je preliminarnom argumentacijom ukazano, drugim riječima, govornik izriče svoju tvrdnju. Posljednja faza je iznošenje argumenata koji potvrđuju da je rješenje koje govornik nudi najbolje u određenom trenutku. U tom je slučaju prije svega nužno uvjeriti publiku u postojanje problema u preliminarnoj argumentaciji. Tada se tek može iznijeti vlastiti prijedlog što treba učiniti i kako, a za argumentaciju koristiti naprijed navedene očitosti.

Političari raspravljaju i sudjeluju u debatama kako bi postigli određene ciljeve i svrhu te je dobar argument upravo "onaj koji ispunjava svoju svrhu" (Johnson, 2000:181). U svome radu Mohamed (2015) iznosi koje sve različite ciljeve političara treba uzeti u obzir kada se analiziraju i vrednuju politički argumenti. Navodi kako je tipično da u političkoj sferi političari nastoje ostvariti nekoliko ciljeva u isto vrijeme od kojih nisu svi iste prirode ni važnosti.

Mohamed (2015) navodi kako u literaturi postoji tri tipova ciljeva argumentacije. Prvi su intrinzični ciljevi koji postoje u samoj argumentaciji bez obzira na kontekst. U intrinzične ciljeve pripadaju ciljevi "čina rasprave" koji uključuju opravdanje (justification) i uvjeravanje te "argumentativne interakcije" u kojima se odvija čin rasprave, a koje označavaju cilj kritičkog testiranja sukobljenih stavova. Čin rasprave ("act of arguing") gleda se kao odgovor na neslaganje o iznesenim mišljenjima između sudionika rasprave. Neslaganje može biti ne samo o temi već i o "vjerovanjima, stavovima i stanju svijesti" (Mohamed, 2015). Drugi ciljevi su ekstrinzični ciljevi koji postoje izvan argumentacije te su "ovisni o kontekstu radije nego o karakteristikama argumentacije u svim kontekstima u kojima se ona odvija" (Mohamed, 2015) što znači da se ciljevi mijenjaju ovisno o kojem se tipu govora radi pa su tako različiti ekstrinzični ciljevi u debati, persuazivnom, deliberativnom ili nekom drugom tipu govora. Osim intrinzičnih i ekstrinzičnih, u literaturi se navode i ciljevi sudionika rasprave. Gilbert (Mohamed, 2015 prema Gilbert 1997 i 2007) je fokusiran na ciljeve koji motiviraju sudionike

rasprave (arguers) te navodi termin "coalescet argumentation" što označava "dosizanje sporazuma koji je baziran na maksimalnom ispunjavanju ciljeva i potreba sudionika rasprave" (Gilbert, 1997:74 prema Mohamed, 2015). I na kraju, ciljevi sudionika rasprave mogu biti kolektivni ili individualni.

Mohamed (2015) je usustavila ovu podjelu te navela 4 najvažnija cilja političkih argumenata:

1. Cilj uvjeravanja oponenta - retorički cilj koji predstavlja intrinzičnu funkciju argumenta i koji može biti pripisan govorniku na temelju izvedbe samog čina argumentiranja.
2. Cilj kritičkog testiranja tvrdnje: dijalektički cilj koji predstavlja intrinzičnu funkciju argumentativne interakcije i koji može biti pripisan govorniku na temelju njihovog angažmana u argumentiranju.
3. Institucionalni ciljevi – predstavljaju kolektivne sociopolitičke svrhe argumentativne interakcije te su pripisani govornicima na temelju rasprave u kontekstu gdje je argumentacija dio socio-političkog procesa.
4. Ciljevi povezani s institucijom – predstavljaju individualnu uporabu argumentiranja koje se može pripisati govorniku na temelju rasprave unutar određenih socio-političkih procesa.

Govornik koji želi opravdati svoju tvrdnju, prvo nastoji uvjeriti oponente u prihvatljivost te tvrdnje kroz koju kasnije može ostvariti i svoje ciljeve povezane s institucijom. Mohamed (2015) navodi primjer predsjednika Vlade koji uvjeravanjem publike da je rad Vlade dobar nastoji ostvariti svoj cilj povezan s institucijom, a taj je da je njegova Vlada kompetentna. Također, promatrajući argumentaciju kao interakciju, za pretpostaviti je da je cilj sugovornika, koji nastoji nešto uvjeriti svoju publiku, testiranje sporne tvrdnje, a kroz to govornik može postići kolektivne institucionalne ciljeve koji su izvedeni iz sociopolitičkog procesa, npr. sudjelovanje u kritičkom sagledavanju tvrdnje o tome je li rad Vlade dobar ili ne govornici iznose kolektivni institucijski cilj, a to je smatranje Vlade pouzdanom. No, politički argumenti često imaju više ciljeva odjednom te ih Mohamed (2015) naziva tipovima višenamjenske aktivnosti "multy purpose activity types".

4.1. Argumentacijske pogreške

Kišiček (2010) svoj članak započinje citatom poznatog engleskog filozofa Johna Stuarta Milla: "Da bi filozofija zaključivanja bila potpuna, moraju se promatrati ne samo dobri već i loši oblici zaključivanja" (Kišiček, 2010:130). Škarić (2011:85) te loše oblike

zaključivanja naziva "lažnim argumentima" i navodi kako se lažni argumenti mogu odrediti kao parafraze pravih argumenata. Argumentacijskim pogreškama se počelo baviti još od antičke retorike. Aristotel je u drugoj knjizi *Retorika* (1987:182) pogreške podijelio na prividne entimeme i paralogizme. Također je u 269 glavi druge knjige *Retorika* spomenuo i pogreške kojih se treba kloniti, kao što su preuveličavanje i umanjivanje, pogrešno pobijanje, iznošenje subjektivnog mišljenja. Kišiček (2010) navodi kratak pregled Aristotelove klasifikacije pogrešaka koje je on iznio u svom djelu *O sofističkim pobijanjima*. Definirao ih je kao pobijanja koja samo tako izgledaju, ali koja su u stvari paralogizmi (Aristotel, 1970 prema Kišiček, 2010). Poglavlje o sofističkim pobijanjima sadržava 13 pogrešaka. Prvih šest su pogreške ovisne o jeziku – ekvivokacija, ambigvitet, pogreška kompozicije, pogreška divizije, pogreška naglaska i pogreška govornog oblika. Ostale spadaju u kategoriju pogrešaka neovisnih o jeziku – irelevantan zaključak, pogreška akcidencije, pogreška konzekvenca, pogreška brkanja relativnog i apsolutnog, pogreška cirkularne argumentacije i pogreška više pitanja. Tindale argumentacijsku pogrešku definira kao "specifičan način pogrešnog rezoniranja koje ozbiljno potkopava snagu razumskog argumenta" (Kišiček, 2010:131). Prema Humblinu (1970:12) pogrešan je argument onaj koji izgleda poput valjanog, ali on to zapravo nije.

Političari svakako žele pobjedu tijekom argumentiranja, a postižu to na razne načine: humorom, erističkim trikovima itd. Kišiček (2010) navodi kako se uglavnom radi o jednoj najčešćoj smicalici, u literaturi poznatoj kao *mutatio controversiae* odnosno promjena teme. Vrlo je bliska pogrešci u argumentaciji koja se naziva *red herring*. Pogreška se sastoji u tome da se uvodi nova tema koja nije povezana sa stvarnim problemom koji se u debati raspravlja. Govornik se u toj pogrešci prebacuje na drugu temu ili drugi aspekt neke teme (v. Kišiček, 2010 prema Tindale, 2007:28). Na taj način kandidati izbjegavaju odgovoriti na teška pitanja, na pitanja na koja ne znaju odgovor ili ako ga i znaju, ne žele ga izreći jer bi na taj način izgubili na uvjerljivosti. Analiza govora u Saboru) pokazala je da su političari vrlo vješti u izbjegavanju odgovora te ih često koriste kao sredstvo manipulacije (v. Kišiček i Stanković, 2010).

Kišiček i Stanković (2014:12) sljedeću prema učestalosti u Hrvatskom saboru navode smicalicu koja se u teoriji argumentacije naziva *straw man* što je metaforički naziv za proširivanje govornikove tvrdnje, tj. njegovo krivo tumačenje. Problem leži u tome da se "neka tvrdnja pripisuje oponentu, a tu tvrdnju oponent nije sam izrekao ili je ona krivo interpretirana" (Tindale, 2007:20). Takvi argumenti skreću pozornost s pravog problema i zato su pogrešni. Isti autori dalje navode kako su u političkom govoru česta etiketiranja i

klasifikacije. "To su riječi koje se pridodaju činjenicama te izriču stav ili mišljenje o nekim postupcima, ali se taj stav ni na koji način ne argumentira" (Kišiček i Stanković, 2014:13). Navode primjere stvarnih rasprava u kojima su se sudionici rasprave nazivali "tobožnjim stručnjacima, jugonostalgicarima, novinarčićima i sl.". Sljedeću pogrešku koju spominju jest *argumentum ad misericordiam* ili poziv na sažaljenje. Primjer tih argumenata možemo pronaći u svakodnevnom govoru, primjerice kad se opravdavamo kontroloru u tramvaju zašto nemamo kartu pa kažemo kako smo išli samo jednu stanicu jer nam se jako žurilo otići u ljekarnu kupiti lijek za bolesnog člana obitelji. Naravno, nisu svi *ad misericordiam* argumenti pogrešni. Postoje situacije u kojima je legitimno pobuditi senzibilitet publike tako da stvarno razmisle o problemu i odluče djelovati" (Tindale, 2007:113). Npr. ako želimo prikupiti što više humanitarne pomoći za žrtve poplavljenih područja, očekivano je da ćemo prikazati slike uništenih domova i iznijeti neke poražavajuće podatke o tome kako ljudi žive i kako se snalaze. Još jedna česta pogreška karakteristična za politički govor jest pogreška poznata kao *ad populum* (Kišiček i Stanković, 2014:139). Tindale (2007:105) navodi staru izreku koja izriče bit ove pogreške, a to je da tisuću ljudi ne mogu biti u krivu. Iako se to mnogo puta pokazalo netočnim, posebice u raznim političkim režimima (nacizam, fašizam itd.). Jedan od *ad populum* argumenata, a tiče se studenata Filozofskog fakulteta jest opće mišljenje da je taj fakultet beskoristan i na njemu se ništa ne radi osim što se filozofira. To su neke od brojnih smicalica koje se pojavljuju u političkim govorima, bilo u Saboru, predsjedničkim debatama ili izravnom obraćanju biračima.

Ovaj kratak pregled raznih tumačenja argumentacijskih pogrešaka samo pokazuje kolika im se važnost predaje te koliko ih je važno poznavati kako bismo ih mogli prepoznati, ispraviti u vlastitom govoru ili kako ne bismo pali pod njihov utjecaj. U ovom će radu taj pregled biti koristankako bi se usporedilo pojavljuju li se iste pogreške u sučeljavanjima Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića kao što su se pojavljivale u navedenim istraživanjima.

Suvremenu klasifikaciju argumentacijskih pogrešaka napravio je Christopher Tindale (2007) koji se smatra jednim od vodećih autoriteta na području teorije argumentacije. Tindale (2007:1) argumentacijsku pogrešku definira kao specifičan način pogrešnog rezoniranja koje ozbiljno potkopava snagu razumskog argumenta. Tindale (2007) razlikuje pogreške diverzije (irelevantnosti), pogreške strukture, pogreške u jeziku, *ad hominem* argumente, ostale *ad-*argumente, pogreške u zahvaćanju uzroka, pogreške u uzročno-posljedičnim vezama i pogreške u analogijama.

Već je Aristotel govorio o *etosu* govornika i važnosti vjerodostojnosti govornika, posebice u političkom govorništvu. Stoga je napad na tu vjerodostojnost od posebne težine. Tindale (2007) ističe: "U brojim govorničkim vrstama koje uključuju raspravljanje ili polemiziranje o određenim problemima osobnost govornika često dolazi do izražaja pa je i napad na tu osobnost, bilo zbog određenih karakteristika, situacije ili okolnosti česta strategija argumentacije" (Tindale, 2007:81). Zarefsky (2008) kao primjer gdje je najviše naglašena osobnost govornika navodi Američke izbore: "Američki izbori kombinacija su osobnosti i stava o pojedinim temama. Zbog toga se često događa da se za pojedince glasa bez obzira na njihova stajališta" (Zarefsky, 2008).

5. Ciljevi i hipoteze

Cilj ovog rada je istražiti i usporediti retorički argumentacijski profil Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića tijekom predizborne kampanje 2016. i spoznati kakve tvrdnje su koristili te na koji su ih način potkrjepljivali. Nastoji se zaključiti postoje li razlike u retoričkoj strategiji, izboru argumenata, zatim vidjeti jesu li kandidati koristili argumentacijske pogreške te kolika je njihova učestalost. Osim argumentacije i vrsta tvrdnji, cilj je i otkriti kakav je njihov retorički stil, jesu li se služili figurama i tropima te kolika je bila njihova učestalost.

U analizi njihovih sučeljavanja očekivana je uporaba političkih tvrdnji te potkrijepe argumenata očitostima kao što su činjenice, podaci, statistike i sl. te logičkih veza od kojih se očekuje analogija i kauzalnost. Fahnestock i Secor (2004:267) smatraju da se politička tvrdnja sastoji od tri dijela: preliminarne argumentacije, tvrdnje i argumenata, stoga će se pokušati ustanoviti formiraju li na taj način Zoran Milanović i Andrej Plenković svoje tvrdnje.

U analizi argumentacije pokušat će se otkriti na čemu političari zasnivaju svoje uvjeravanje, je li to *etosom*, *patosom* ili *logosom*. Očekuje se veća zastupljenost uvjeravanja temeljenog na *etosu*, budući da već kod Aristotela nalazimo da je to najčešći način uvjeravanja u političkim govorima. Ako su se kandidati služili *etosom*, cilj je utvrditi i koje su strategije izgradnje *etosa* koristili. Osim *etosom*, očekuje se i uvjeravanje temeljeno na *logosu*, budući da se očekuje da kandidati svoje tvrdnje potkrijepe očitostima.

Zbog važnosti *etosa*, odnosno važnosti osobe koja govori, najviše se očekuje argumentacijskih pogrešaka koje pripadaju skupini *ad hominem*, zatim pogreške *ad personam* i *ad populum* koje nastoji oslabiti važnost i relevantnost govornika. Često korišteni u političkom diskursu su kondenzacijski simboli te retoričke figure i tropi za povezivanje s

publikom i jačanje argumentacije. Pronađeni su u istraživanjima Kišiček (2008) i Mazurok (2009), a očekuju se i u ovom radu.

Budući da je prema analizi Kišiček i Stanković (2011) *ad populum* bila najčešća argumentacijska pogreška, a osim nje prisutne su bile i *ad hominem*, zanemarivanje alternativa, *red herring*, *ad misericordiam*, generalizacija iz nepotpune informacije, *non sequitur* i *ad baculum*, isto se očekuje da će se navedene pogreške pojaviti i u govorima dvojice kandidata. Uz to, očekuje se i uporaba toposa i stereotipa jer su oni argumentacijski ispravan način da se pozove na ono što je svima poznato, zajedničko i da na taj način približe svoju retoriku publici.

U istraživanju Kišiček i Stanković (2011) su se uz napad na *etos*, koji je važan zbog vjerodostojnosti i kredibiliteta političara u uvjeravanju publike, očekuju i napadi na drugog sugovornika vezani uz *patos* govornika (*ad misericordiam*). U istom je istraživanju uzeta u obzir razlika lijeve i desne političke opcije pa je tako za Ljevicu, koju u ovom radu zastupa Zoran Milanović, a koja se zalaže za jednakost svih ljudi i jednaka prava, očekivano da će koristiti mnogo više pogrešaka *ad populum* i *ad misericordiam*, dok, s druge strane, za Desne stranke, koju u ovom istraživanju zastupa Andrej Plenković, koje reprezentiraju poštivanje autoriteta, nacionalnu svijest i moral, očekivano je da će koristiti više argumenata *ad baculum*, *ad hominem*, *ad verecundiam* i generalizaciju.

Istraživanje Kišiček (2008) pokazuje da se žene i muškarci razlikuju po korištenju argumentacije, odnosno da su tipične argumentacijske pogreške za žene *ad misericordiam*, a za muškarce *ad verecundiam*, dok se neke pogreške, kao što su *red herring*, *ad populum*, pogrešan uzrok i generaliziranje, pojavljuju nevezano za spol govornika.

Prema rezultatima istraživanja Vančura i Tomić (2013) u radu *The Analysis of Insulting Practices – Sticks and Stones in the Croatian Parliament* u Hrvatskom saboru najčešće se poseže za pogreškama *ad hominem* i *ad personam* u cilju diskriminiranja protivnika, odnosno u smanjenju njegovog kredibiliteta.

Po Tindaleu (2011) se u sukobima i argumentiranju, kod kojih su bitni moć i autoritet, očekuje *ad baculum*, zatim kod odlučivanja na temelju emocija *ad misericordiam* i *ad ignorantiam* kod rasprava kod kojih je bitno znanje.

6. Metode i korpus

U ovome će se radu metodom deskriptivne analize utvrditi retoričke karakteristike dvojice kandidata Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića uoči parlamentarnih izbora održanih 11. rujna 2016. Analizirat će se vrste tvrdnji, argumentacija, zatim na čemu se temelji njihovo uvjeravanje, je li bilo argumentacijskih pogrešaka te koje su najčešće, a u posljednja dva poglavlja istražiti će se retorički stil te govorna izvedba i geste koje pripadaju vizualnim znakovima.

Budući da kampanja uoči parlamentarnih izbora u Hrvatskoj službeno započinje mjesec dana prije izbora, predizborna je kampanja uoči izbora 11. rujna 2016. službeno je započela 15. kolovoza 2016. Tijekom kampanje održana su dva televizijska sučeljavanja kandidata dviju najvećih hrvatskih stranaka, Andreja Plenkovića na čelu Hrvatske demokratske zajednice i Zorana Milanovića na čelu Narodne koalicije (SDP, HNS, HSS i HSU-Milanka Opačić), jedno na Hrvatskoj radio-televiziji 12. kolovoza 2016., tri dana prije početka službene kampanje, a drugo na Novoj TV 9. rujna 2016. Analiza je provedena na temelju 3h i 12min materijala, koliko je ukupno trajanje obje debata, bez voditeljevih pozdravnih i završnih govora. Voditelj sučeljavanja na Novoj TV bio je Mislav Bago, dok je na Hrvatskoj radio-televiziji voditelj bio Mislav Togonal. U ovome radu analizirat će se retorika dvojice kandidata u oba sučeljavanja. Snimke sučeljavanja nalaze se na domeni YouTube, a link na njih naveden je u literaturi. Sav navedeni korpus je prvo transkribiran, a zatim analiziran.

Za analizu argumentacije Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića u sklopu dvaju televizijskih sučeljavanja posebno će se obratiti pozornost na vrstu tvrdnji koje su odabrali, uporabu *etosa*, *patosa* i *logosa* u uvjeravanju, kao i na zastupljenost očitosti (definicije, topisi, stereotipi, citati, autoriteti, primjeri, zakoni, činjenice, podaci, slučajevi, ilustracije, svjedočenja) te povezuju li te tvrdnje logičkim vezama (dedukcija, indukcija, analogija, kauzalnost, semiotičnost). Također će se istražiti postoje li argumentacijske pogreške u njihovim govorima te drže li se govornog bontona. Govorni bonton uključuje ponašanje govornika tijekom davanja izjava ili sučeljavanja. Kišiček i Stanković (2014:125-126) navode kako su neka od pravila govornog bontona prikladno oslovljavanje, ne upadanje drugima u riječ, ne prekidanje sugovornika, uvažavanje tuđeg mišljenja, pridržavanje vremena koje im je dodijeljeno za govorenje te navode kako je i neverbalna komunikacija sastavni dio govornog bontona, a primjeri njegovog kršenja su upiranje kažiprstom, neprimjereno odijevanje i sl.

6.1. 10. parlamentarni izbori u Hrvatskoj

Nakon što je 16. lipnja 2016. Hrvatski sabor sa 125 glasova za izglasao nepovjerenje (opoziv) Tihomiru Oreškoviću koji je dužnost predsjednika Vlade obnašao 146 dana, najkraće do tada u hrvatskoj modernoj povijesti, pobjednička Domoljubna koalicija na čelu s HDZ-om nije uspjela u zakonskom roku od 30 dana, formirati parlamentarnu većinu zbog čega je predsjednik HDZ-a Tomislav Karamarko dao ostavku na mjestu predsjednika stranke.

Odlukom Predsjednice Republike Hrvatske koja je stupila na nagu 30. srpnja 2016., raspisani su prijevremeni izbori za zastupnike u Hrvatskom saboru. Izbori su na biračkim mjestima u Republici Hrvatskoj održani 11. rujna 2016., a na biračkim mjestima u diplomatsko - konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske u inozemstvu 10. i 11. rujna 2016.

Bili su to deveti izbori za Hrvatski sabor od stjecanja neovisnosti i drugi na kojima su birači koristili preferencijski glas, dakle na listi za koju će glasovati moći će zaokružiti i ime kandidata kojemu daju prednost u odnosu na sve druge kandidate s te liste. Građani su birali između 151 zastupnika, 140 u deset izbornih jedinica u Hrvatskoj, dok je tri zastupnika mogla izabrati 'dijaspora', a osam zastupnika pripadnici nacionalnih manjina.

Izbori 11. rujna održani su samo deset mjeseci nakon zadnjih parlamentarnih izbora te je oko 3,8 milijuna birača moglo odlučivati tko će imati većinu u Saboru, a time i dobiti priliku formirati buduću hrvatsku Vladu.

Na birališta je izašlo 52,59% birača Republike Hrvatske.

Pobjednik izbora je HDZ koji je osvojio 682.687 glasova (36,28%) i 61 mandat u Hrvatskom saboru. Odmah nakon HDZ-a po broju glasova je Narodna koalicija (SDP- HNS - HSS – HSU) sa 636.602 glasova (33,82%) i 54 mandata te Most sa 186.626 glasova (9,91%) i 13 mandata. Ostali su još Živi zid sa 8 mandata, IDS sa 3, Milan Bandić 365 sa 2 te HDSSB, Neovisna lista – Željko Glasnović i Dijaspورا sa po jedan mandat.

Nakon relativne pobjede HDZ-a na izborima za Hrvatski sabor održanim u rujnu 2016., predsjednica RH je 10. listopada 2016. dala Andreju Plenkoviću mandat za sastavljanje 14. Vlade RH.

6.2. Kratke biografije kandidata

Zoran Milanović (Zagreb, 30. listopada 1966.), hrvatski je političar i pravnik. Na 10. izvanrednoj izbornoj konvenciji Socijaldemokratske partije Hrvatske Milanović je u drugom krugu pobijedio Željku Antunović sa 150 glasova prednosti i time postao drugi predsjednik SDP-a u povijesti. Zahvaljujući njegovom izboru, rejting SDP-a u istraživanjima je doživio

rast te su mnogi analitičari predviđali lijevoj opciji, s Ljubom Jurčićem kao premijerskim kandidatom, uvjerljivu pobjedu na parlamentarnim izborima 2007. godine. Međutim, te godine izbore dobiva HDZ.

Godine 2008. pobjeđuje Davorka Vidovića i Dragana Kovačevića u borbi za mjesto predsjednika SDP-a te nastavlja svoj mandat. Nakon što 2011. godine Kukuriku koalicija predvođena SDP-om pobjeđuje na parlamentarnim izborima, Zoran Milanović postaje i predsjednikom Hrvatske vlade.

Početak njegova mandata u Hrvatskoj je održan uspješan Referendum o ulasku Hrvatske u Europsku uniju, te je ona 1. srpnja 2013. postala 28. članica te zajednice. Kraj Milanovićevog mandata obilježen je izbjegličkom krizom koja u Hrvatskoj koja započinje početkom rujna 2015. te Hrvatska tada postaje glavna tranzitna zemlja za izbjeglice iz azijskih i afričkih zemalja koji u većini slučajeva nakon prolaska kroz zemlju ulaze u zonu zemalja potpisnica Schengenskog sporazuma.

(www.hr.wikipedia.org/wiki/Zoran_Milanovic– pristupljeno 16.3.2017.)

Andrej Plenković (Zagreb, 8. travnja 1970.) hrvatski je političar, pravnik i diplomat te predsjednik Vlade Republike Hrvatske od 2016. Predsjednik je Hrvatske demokratske zajednice od 2016. godine. Tijekom svoje karijere obnašao je različite funkcije u Ministarstvu vanjskih poslova, 2011. godine je kao član HDZ-a izabran na izborima u Hrvatski sabor, a 2013. je izabran za jednog od prvih 12 hrvatskih članova Europskog parlamenta.

Od 1. srpnja 2013. zastupnik je HDZ-a u Europskom parlamentu i član Kluba zastupnika Europske pučke stranke. Član je Odbora za proračun i Odbora za ustav Europskog parlamenta, kao i Izaslanstva za odnose sa zemljama jugoistočne Europe, a sudjeluje i u radu niza drugih odbora.

Nakon relativne pobjede HDZ-a na izborima za Hrvatski sabor održanim 11. rujna 2016., predsjednica RH je 10. listopada 2016. dala Plenkoviću mandat za sastavljanje 14. Vlade RH.

(www.hr.wikipedia.org/wiki/Andrej_Plenkovic - pristupljeno 16.3.2017.)

7. Rezultati analize

7.1. Vrste tvrdnji, argumentacija i logos

U radu je navedeno da prema Fahnestock i Secor (2004:267) postoje tri vrste tvrdnji, činjenične, vrijednosne i političke. Usučeljavanju su se, budući da je riječ o političkom govoru, očekivale političke tvrdnje jer govornik može pomoću njih osvijestiti publiku na postojanje problema te je uvjeriti da je baš to rješenje koje govornik nudi najbolje u danom trenutku.

Tijekom obaju sučeljavanja i Zoran Milanović i Andrej Plenković najviše iznose upravo političketvrdnje. Milanović nakon početnog govora iznosi političku tvrdnju: "Hrvatska treba stabilnu Vladu, treba siguran smjer!" Prisetimo se, prema Fahnestock i Secor (2004) dijelove političke tvrdnje čini preliminarna argumentacija kojoj je cilj uvjeriti publiku u postojanje problema, zatim iznošenje prijedloga kako bi se taj problem riješio te na kraju iznošenje argumenata za taj prijedlog kojim se potkrepljuje razlog zašto će baš taj prijedlog riješiti problem, a ne neki drugi. U preliminarnoj argumentaciji Milanović navodi: "I to Hrvatska trenutno nema. Preuzeli smo tada, mi sada nismo Vlada, želim naglasiti, mi imamo Vladu kakvu imamo, preuzeli smo Zemlju s ogromnim proračunskim deficitom. Ako je nešto kompromitiralo Hrvatsku, to ju je kompromitiralo, taj deficit je bio 25 milijardi kuna." Nakon preliminarnu argumentaciju u kojoj je naveo problem, a to je proračunski deficit od 25 milijardi kuna, iznosi prijedlog kako taj problem riješiti: "Ovdje mogu otvoreno reći u startu: nema novih poreza. Slijede porezna rasterećenja, ali isto tako, uz konstantno vođenje računa o zaštiti najizloženijih i najslabijih u društvu i financijska stabilnost (...). Vodit ćemo računa o mladima (...). Poticati ćemo njihovo zapošljavanje kroz Garanciju za mlade i stručno usavršavanje uz nadoknadu. I za kraj, kurikularna reforma, koja je nažalost, iz meni nejasnih razloga, zaustavljena, to nastavljamo (...). I zato, do kraja mandata, izdvajanja za znanost će narasti na 2% društvenog proizvoda. (...).Ja mogu reći da i mi planiramo u drugoj godini smanjenje PDV-a, u prvoj godini nikako (...)." Milanović je prilikom iznošenja svojih tvrdnji ostao na općenitoj razini te nije iznio specifične tvrdnje kojima bi objasnio na koji način će to postići.

Plenković iznosi političku tvrdnju o smanjenju javnog duga. U preliminarnoj argumentaciji navodi problem, a to je bivša Vlada koja je nanijela štetu Državi te navodi na koji će način HDZ to ispraviti ako pobijedi na izborima: "Za vrijeme Vlade gospodina Milanovića povećanje javnog duga je bilo za oko 80 milijardi kuna i ako zna dobro te brojke, sigurno će ih se sjetiti. A ono što je važno, kako HDZ kani smanjiti javni dug, to je prije svega gospodarskim rastom, pametnom fiskalnom konsolidacijom, što znači vođenjem računa o rashodovnoj strani hrvatskog proračuna, i naravno aktivacijom državne imovine." Nakon iznošenja problema iznosi prijedlog na koji način će on to ispraviti, no nije ju obrazložio, nije

naveo što točno smatra pod gospodarskim rastom, aktivacijom državne imovine i vođenjem računa o hrvatskom proračunu. U gorenavedenom primjeru koristi sve dijelove političke tvrdnje, no ne čini to uvijek, ponekad iznosi političku tvrdnju, ali ne navodi sve njezine dijelove kao što je preliminarna argumentacija jer pretpostavlja da je publika kojoj se obraća svjesna problema: "Cilj HDZ-a je naravno staviti u fokus ono što hrvatske građane u ovom trenutku najviše zanima, a to je gospodarstvo, to je potaknuti naše poduzetnike, to je osigurati kvalitetniju budućnost mladima, osigurati dostojanstven život onima koji rade svakoga dana naporno (...). Smatramo da ćemo u drugoj godini moje Vlade smanjiti stopu najprije na 24, a na kraju mandata na 23%. Mi planiramo do 2020. gospodarski rast od 5% i upravo će tu biti ključ namicanja sredstava u državnome proračunu. Idemo isto tako i s reformom poreza na dobit, poreza na dohodak, želimo rasteretiti sve one koji bi na kvalitetniji način mogli pridonijeti rastu gospodarstva." Iako neke svoje prijedloge potkrepljuje konkretnim statističkim podacima, većina tvrdnji su općenite, trivijalne tvrdnje s kojima se malo tko neće složiti.

Plenković kritizira bivšu Vladu Zorana Milanovića te iznosi činjeničnu tvrdnju: "Ono što je SDP radio, radio je parcijalne reforme poreznoga sustava." Svoju tvrdnju ne argumentira te ne navodi definiciju ili objašnjenje što znači parcijalna reforma, time ne vodeći računa o onome što Zarefsky (2008) smatra jednim obilježjem političke argumentacije, a to je heterogenost publike. Budući da kritizira protivničku stranku, za pretpostaviti je da je parcijalna reforma nešto negativno, no on to nigdje ne pojašnjava čime je njegova argumentacija slaba.

Milanović ponekad ne argumentira svoju tvrdnju, već samo iznosi sljedeću, kao u primjeru: "Porez na dohodak ćemo i dalje dakle pomicati prema gore, što znači da će ljudima ostajati sve više i više novca, i vidjeli smo u 2015. godini koliko je smanjenje, odnosno pomicanje najviše porezne stope utjecalo na potrošnju. To nije parcijalno, to je inteligentno i dizajnirano i zato je dalo rezultata u 2015." U njegovoj je izjavi uočena politička tvrdnja kad navodi kako će se porezna dohodak pomicati prema gore. Sljedeća je tvrdnja da će ljudi imati više novaca, zatim navodi primjer iz 2015. godine i navodi kako je pomicanje najviše porezne stope utjecalo na potrošnju, ali ne objašnjava na koji način. Na kraju navodi vrijednosnu tvrdnju kako je to inteligentno i dizajnirano te je dalo rezultata u 2015., no ne navodi očitosti kojima bi to potkrijepio.

Prije analize argumentacije dvojice kandidata, prisjetimo što ona zapravo jest. Argumentaciju Škarić (2011) definira kao "oblikovanje teksta, kojim se pridobiva razumski", a dalje navodi kako snaga argumenta "ne leži u snazi istine koju on iznosi, nego u uvjerenju

slušatelja da bi izneseno moglo biti istinito" (Škarić, 2011:13). Sud koji treba argumentirati ili pojasniti naziva se tvrdnja. Nju treba argumentirati ili obrazložiti ako je u bilo kojoj mjeri publici neprihvatljiva, tj. "ako postoji stanovit početni disens" (Škarić, 2011:13). Model argumentacije prema Škariću (2011:23) jest taj da se tvrdnja, koju definira kao sud koji treba argumentirati da bi bio razumski prihvatljiv, nastoji povezati s očitostima kao što su definicije, toposi, stereotipi, citati, zakoni, slučajevi, činjenice itd., a to se postiže logičkim vezama od kojih on navodi dedukciju, indukciju, analogiju, uzročne veze i znakove. Argumentiranje je valjano ako zaključak, koji slijedi iz veza s osloncem, bude identičan s tvrdnjom (Škarić, 2011:22).

Navođenje primjera je prema Aristotelu (1989) karakteristika argumentacije političkih tvrdnji. Plenković ih koristi tijekom odgovora na pitanje voditelja bi li radije išao u Srb ili Brezovicu. On odgovara: "Pa naravno da bih išao u Brezovicu, 22.6. je u Hrvatskoj praznik, Dan antifašističke borbe, dakle pripadnost otporu protiv tadašnje, dakle njemačke globalne aktivnosti pa i situacije na području Republike Hrvatske i to je ono što mi poštujemo i gdje bismo išli. A kada je riječ o zbivanjima u Srbu, kada malo gledate početak 90-ih znate tko je tamo imao skupove? Imao je gospodin Rašković, gospodin Martić 71. kad je tamo dolazila Savka Dapčević Kučar, imali ste praktički preteču onih Miloševićevih meetinga gdje se veličala velikosrpska stvar i Hrvate dovodilo u vrlo neugodan položaj i praktički im se prijetilo. Taj dan je kasnije imao suradnju i četnika s fašističkim okupatorima u tom trenutku, prema tome taj dan je poprilično sporan i zato i nije onaj glavni dan obilježavanja antifašističke borbe u Hrvatskoj." Tvrdnju da bi išao u Brezovicu potkrepljuje činjenicom te objašnjava zašto on značajan za Hrvatsku. Primjerima i podacima potkrepljuje tvrdnju zašto ne bi išao u mjesto Srb, a to je zato što su određenih godina u tom mjestu držale govore osobe koje su veličale velikosrpsku ideju, čime je dobro argumentirao svoju tvrdnju. Tvrdnju je potkrijepio primjerima što je prema Aristotelu (1989:213) karakteristika argumentacije političkih tvrdnji budući da takvi govori imaju u vidu budućnost pa je potrebno da se primjeri izvode iz prošlosti.

Plenković iznosi i vrijednosne tvrdnje: "A kada je riječ o Franji Tuđmanu, mislim da je on u povijesnom smislu, kada gledamo, najvažnija ličnost proteklih, pa možemo reći, pa čak i u cijeloj našoj povijesti, možemo reći, jer nas je na demokratski način doveo na poziciju svojim vodstvom, svojom vizijom, da imamo slobodnu i neovisnu Hrvatsku i stoga ga trebamo izuzetno poštovati i cijeniti." Tvrdnja glasi kako je Franjo Tuđman najvažnija ličnost u hrvatskoj povijesti, a argumentira to činjenicama.

Plenković iznosi činjeničnu tvrdnju prilikom odgovora na pitanje što će učiniti u slučaju novog izbjegličkog vala: "Prije svega, mislim da se to neće dogoditi zato što smo na razini EU ojačali onaj ključni problem, a to je zaštita vanjskih granica EU". Problem koji navodi tvrdi da se neće dogoditi, a kao činjenicu navodi to da su ojačali zaštitu vanjskih granica Europske unije iako ne objašnjava na koji način.

Plenković svoju činjeničnu tvrdnju potkrepljuje i citatima pa iznosi citat rezolucije koja je usvojena u Europskom parlamentu, a koja bi BiH trebala pomoći oko napretka i članstva u EU te navodi: "Mi smo u Europskom parlamentu usvojili jednu rezoluciju 2014. koja se često citira pa i 2015., na 4 temeljna principa: načelo federalizacije, decentralizacije, supsidijarnosti, legitimne zastupljenosti. U stalnom sam kontaktu s predsjednikom Čovićem, predsjednikom HDZ-a i članom predstavništva i pomogli smo im da podnesu zahtjev za članstvom 15.2. i učine ključni korak gdje su Hrvati motor europskog puta BiH." Svoju tvrdnju potkrepljuje citatom čime gradi svoj *etos* budući da pokazuje znanje i trud koji iskazuje kroz održavanje stalne komunikacije s navedenim predsjednikom.

Plenković odgovorom na pitanje što se može učiniti da hrvatsko stanovništvo ostane u Hrvatskoj izriče političku tvrdnju kojom izriče kako treba učiniti mogućnost slobode kretanja, ali da bude dvosmjerna. U preliminarnoj argumentaciji spominje bivšu Vladu gospodina Milanovića te navodi da je "preko 100 000 ljudi otišlo za vrijeme bivše Vlade gospodina Milanovića." Potkrepljuje svoju tvrdnju definicijom kojom objašnjava što znači dvosmjerna sloboda kretanja: "Ljudi mogu ići van tražiti kruh negdje drugdje, steći iskustva. Bilo bi dobro da se vraćaju. To je ono gdje je naša odgovornost, uz kreiranje radnih mjesta."

Plenković često svoju tvrdnju ne potkrepljuje očitostima. To je vidljivo u nekoliko primjera: "Ono što je važno, kako HDZ namjerava smanjiti javni dug, to je prije svega gospodarskim rastom, pametnom fiskalnom konsolidacijom, što znači vođenjem računa o rashodovnoj strani hrvatskog proračuna i naravno, aktivacijom državne imovine." Nudi objašnjenje što znači fiskalna konsolidacija, no ne definira je u potpunosti i ne potkrepljuje tvrdnju na koji to način namjerava postići. Također, ne objašnjava na koji način namjerava aktivirati državnu imovinu.

Milanović koristi citate kao potporu tvrdnje: "Citirat ću Ustavni sud od 21.5. ove godine gdje potvrđuje presudu Visokog prekršajnog suda gdje kaže, dakle da je osuđena osoba opisanim uzvicima remetila javni red i mir potičući organiziranu skupinu na uzvike, pjesme kojima se izaziva netrpeljivost. To je stav Ustavnoga suda. Dalje, žalitelji su iznosili neprihvatljive političke poruke na kojima se Hrvatska koja je samostalna i nezavisna, suverena i demokratska država ne temelji. Ustavni sud 25.5. ove godine potvrđuje presudu

prvostupanjsku Prekršajnog suda i Visokog trgovačkog suda. To je sudska praksa gospodine Plenkoviću." Uporabom citata nastoji iskazati svoju stručnost.

Korištenje toposa ili općih mjesta u argumentaciji pokazuje se da je govornik svjestan heterogenosti publike, što je izrazito važno u političkom govorništvu. Navedeni su primjeri toposa koje koristi Milanović: "Ubuduće, sva kvaliteta je u čovjeku", zatim: "Kakva god da je to bila država – nije bila savršena, ali da je valjala ne bi se ni raspala." U drugom primjeru upotrebljava topos koji se često koristi u narodu vezan uz bivšu državu Jugoslaviju. Milanović također koristi i topos skromnosti u primjeru: "Neće trebati, Narodna koalicija će dobiti povjerenje hrvatskog naroda, ali će bit teško. Ne računam na dominaciju, i nije mi to cilj. Bit će teško, HDZ je moćna mašinerija, i ja je respektiram u tom smislu."

Plenković iznosi primjer slučaja prilikom replike na Milanovićev odgovor o tome kako gospodin Grmoja kaže da je gospodin Barešić bio borac protiv organizacije koja je osuđena neki dan u Münchenu: "Ono što je bitno je da mi danas raspravljamo o Miri Barešiću zbog jedne druge teme, a to je odluka, odnosno presuda Visokoga suda u Münchenu u slučaju Perković i Mustać, u slučaju u kojem kolega Milanović kada je bio premijer, dva dana prije članstva u EU, mijenja na neprimjeren način zakon o pravosudnoj suradnji, o kaznenim stvarima s državama članicama EU. Zbog toga Angela Merkel ne dolazi na obilježavanje našega važnoga dana nakon 23 godine i de facto nastoji zaštititi one koji su u Münchenu, one koji su osuđeni za državni terorizam." Slučajevi (primjeri) su "događaji kojima se induktivnim postupkom dolazi do nekog općeg suda" (Škarić, 2011:26). Opći sud koji se može izvesti iz Plenkovićeva slučaja je taj da gospodin Milanović nije dobra opcija za Hrvatsku jer na neprimjeren način mijenja zakon i nastoji zaštititi one koji su osuđeni za državni terorizam.

I Milanović svoju tvrdnju potkrepljuje slučajem. Na pitanje kako se misli nagoditi s bankama oko "švicaraca" tj. slučaja sa švicarskim francima budući da su u pitanju milijarde, odgovara iznošenjem slučaja kojim želi zaključiti kako je to jedna normalna, svakodnevna pojava: "Je pa to neće prestati preko noći, mi smo vidjeli na postupku Europske komisije protiv Applea gdje Europska komisija proganja Vladu jedne vrlo uspješne članice radi, na neki način, utaje 14 milijardi poreza koji je trebao biti naplaćen, dakle to su svakodnevni događaji s višom ili manjom tenzijom između Bruxellesa i komisije". On dalje iznosi političku tvrdnju što valja činiti, ali ne iznosi prijedloge kako: "I mi nismo tu da ih slušamo i da svaki puta kad nam daju, puno puta i štetne prijedloge, napravimo po njihovom, nego da se borimo za svoja prava. Moja Vlada je u 3 koraka krenula rješavati problem franaka koje prethodne Vlade nisu usudile, znale ili mogle zato što su agenti velikih banaka, i tu se ništa nije primijenilo. Dakle jedina opcija, jedina Vlada koja se bori za prava, ne malog čovjeka, nego

nekoj srednjeg sloja, je bila moja i ta borba se nastavlja, i za to i za neke druge stvari." U predzadnjoj rečenici može se uočiti generalizacija kad kaže da su prethodne vlade agenti velikih banaka.

Milanović se služi i ilustracijama: "Dakle decentralizacija, ne hoće li Sibir ili Malinska bit općina, bit će općina, nego koliko će raditi i koliko će novca imat."

Plenković svoje tvrdnje najčešće potkrepljuje podacima. Navodi se primjer kad je na pitanje Mislava Bage o tome kako je došao do brojke od 180 000 radnih mjesta koja će otvoriti i koliko je novaca za to potrebno odgovorio: "Mi idemo na povećanje stope zaposlenosti u Hrvatskoj. Mi smo danas na 60%. Prosjek stope zaposlenosti na razini članica EU, a to je naš cilj, dakle zato i jesmo ušli u članstvo EU, je 75 %. Želimo 180 000 novih radnih mjesta koji se u biti poklapaju s tih 8% bodova naprijed. Hoćemo u industrijama 65 000 radnih mjesta, malim i srednjim poduzećima i startupovima i u IT-u 45 000 radnih mjesta, u poljoprivredi 50 000 radnih mjesta. S obzirom da je u mandatu Vlade gospodina Milanovića broj zaposlenih u poljoprivredi smanjen za 100 000 ljudi. Također želimo i u šumarstvu 5000 ljudi te u turizmu 15000 ljudi." Plenković odgovara političkom tvrdnjom te navodi u kojem sektoru želi koliki broj ljudi, ali ne odgovara koliko je novaca potrebno.

Plenković svoju tvrdnju potkrepljuje činjenicama prilikom odgovora na pitanje voditelja čijim je novcem platio HDZ njemačkom IFO institutu: "Nije platio HDZ, platila ga je zaklada Hrvatskoga državnoga zavjeta. Zaklada Hrvatskog državnog zavjeta je odvojena pravna osoba od HDZ-a. IFO institut nije radio program, radio je studiju koja je objavljena nakon parlamentarnih izbora u studenom, dakle objavljena je u siječnju. Koristi se kao znanstvena podloga u suradnji Njemačkih znanstvenika s hrvatskim znanstvenicima i služi na korist svima koji žele pridonijeti onih ključnih gospodarskih pitanja u Hrvatskoj, a kako se Zaklada financirala, o tome smo vrlo detaljno izvijestili Hrvatsko državno izborno povjerenstvo i sve je što se tiče toga transparentno."

Milanović upotrebljava irelevantnu tvrdnju u replici na Plenkovićevu tvrdnju kako Vlada nije izdala euro obveznice jer su odbili nepovoljna zaduživanja. Milanović navodi: "Nažalost, ovo nije točno. Dakle, Vlada se nije zadužila, odnosno nije referencirala dug euro obveznica zato što je zbog nestabilnosti u zemlji kamata neshvatljivo visoka. Govorimo o zaduživanju, to nije popularna riječ." Irelevantno je za argumentaciju govoriti je li riječ zaduživanje popularna ili ne. Također, Milanović iznosi činjeničnu tvrdnju: "Sve ubuduće, i ulaganje u čovjeka, i obrazovanje i znanje, u tzv. totalnu produktivnost svih faktora u kojima će ona energija, znanje, kliker, sposobnost, bit' ta koja će činit razlike." Ne argumentira što

znači pojedina riječ u tom kontekstu, kao npr. kliker ili energija i na koji način će činiti razliku.

Plenković često ne pobija Milanovićevu tvrdnju već navodi novu tvrdnju. Npr. kada Milanović tvrdi kako njegova Vlada nije izdala euro obveznice jer je zemlja nestabilna, Plenković dalje nastavlja: "Ključ moje politike bit će osigurati političku stabilnost u Hrvatskoj, dakle želim da HDZ projicira ono što jest, dakle, pouzdana, glavna stranka." Ne osvrće se na Milanovićevu repliku, već iznosi novu političku tvrdnju.

I Plenković i Milanović, budući da se služe očitostima, uvjeravaju *logosom*, jednim od triju načina uvjeravanja prema Aristotelu (1989), a podrazumijeva uvjeravanje korištenjem argumenata. Obojica kandidata se najčešće služe podacima i činjenicama te se može zaključiti da imaju slične argumentacijske obrasce.

Od pet veza između oslonca i tvrdnje (dedukcija, indukcija, analogija, kauzalnost i semiotičnost) uočena je kauzalnost koju koristi Zoran Milanović u primjeru: "Hrvatska, a time sam počeo pa ću završit, od zemlje u kojoj se može raditi posao, s lošeg 88 mjesta, sad je došla na 40, to su 4 godine, i mog nekakvog doprinosa i mojih suradnika, i svih nas, dođe među prvih 30 država svijeta. To i dalje ne govori sve, ali govori puno. Govori da smo otvoreni, da smo ambiciozni, da se ne bojimo izazova i da smo spremni kao pomorska nacija otploviti i biti čvrsti svi zajedno na brodu." Činjeničnu tvrdnju da smo kao zemlja s lošeg 88. mjesta došli na 40. Milanović postavlja kao posljedicu, a uzrok je tome njegov rad kad je bio na mjestu predsjednika Vlade te to što smo "otvoreni, ambiciozni i spremni otploviti i biti čvrsti zajedno na brodu".

Plenković se također prilikom argumentacije služi kauzalnom vezom između tvrdnje i zaključka u primjeru: "Dakle, ono što je važno, dakle rast BDP-a primjerice za 1 % znači od 700 milijuna kuna u proračunu, smanjenje kamata, dakle poboljšanje kreditnog rejtinga također donosi nova sredstva u hrvatski proračun i to će biti oni načini kako kanim kompenzirati nedostatak kada se kani smanjiti stopa na 24, a kasnije na 23%. Onaj nedostatak koji će nastati smanjenjem poreza na 23% kompenzirat će se novim sredstvima u hrvatskom proračunu koja će nastati od porasta BDP-a za 1% i smanjenja kamata." Uzrok je njihova reforma, a posljedica su sve pozitivne stvari koje je naveo, a koje će pomoći rastu BDP-a te kompenziranju nedostatka. No, ne navodi konkretan korak kako to namjerava postići.

U primjeru Milanovićeve izjave: "Porezna stopa od 40% je niža nego u Njemačkoj i Americi, smatramo da je pravedna i da oni koji zarađuju više od toga, npr. ja, trebaju platiti 40%." Milanović se služi analogijom kojom dovodi do zaključka kako je mjera kojom se

porez od 40% računa samo onima koji imaju prihode iznad 13000 kuna dobra jer je niža nego u Njemačkoj i Americi.

Kod Milanovića uočavamo entimem u izjavi: "Gospodin Plenković nažalost, ali uopće ne razumije jer da razumije ne bi govorio ovakve stvari." Velika premisa je neizrečena: onaj tko razumije, ne govori takve stvari. Plenković govori, dakle ne razumije.

Milanović upotrebljava indukciju prilikom odgovora na pitanje je li spreman otpustiti par tisuća zaposlenika ako je to potrebno, a kako bi se stabilizirao proračun: "Moja Vlada je npr. na Hrvatskim šumama, koje su bile kritizirane, sa stimulativnim otpremninama zbrinula nekoliko tisuća ljudi. To je trošak poslovanja. Moja Vlada je s HŽ-a, ukupno, koncerna, odnosno Holdinga sa 20 000 zaposlenih, što je predstavljalo ogroman teret za poslovanje, uz stimulativne otpremnine i dogovore sa sindikatima morala zbrinuti 8000 ljudi. Pitate me nešto što smo već napravili." Indukcija je argumentativni postupak "kojim se tvrdnja obrazlaže time što se ona jednostavno apstrahira kao vodeća osobina jednoga ili više konkretnih slučajeva (Škarić, 2011:34). Milanović tvrdnju da je već učinio ono što je sadržano u pitanju argumentira iznošenjem dvaju primjera, ono što je on učinio s Hrvatskim šumama te HŽ-om.

Plenković, za razliku od Milanovića češće koristi argumente autoriteta te je to jedna od karakteristika njegove retorike: "Joseph Daul, predsjednik naše političke obitelji, koji je zajedno s drugom kolegama i Weberom i Tajanijem i Doris Pack i Elmarom Brockom došao podržati smjer HDZ-a, upravo ovaj kojeg ja imam i kojeg činim. Vrlo jasno smo rekli da ćemo o tome zauzeti stav kada to bude na dnevnom redu."

Od tvrdnji koje su se pojavljivale u dvama analiziranim sučeljavanjima najzastupljenije su, očekivano, bile političke i činjenične tvrdnje budući da su kandidati iznosili svoje programe i nastojali iznijeti prijedloge koji će biti prihvatljivi publici. Od toga su u početnim minutama oba sučeljavanja češće političke tvrdnje, dok su se kasnije, kako je rasprava odmicala, sve učestalije pojavljivale činjenične tvrdnje, što je i razumljivo budući da su tek kasnije kandidati mogli objasniti što su sve činili za vrijeme svojih prošlih mandata te odgovarati na svjetonazorska i druga pitanja. Kod Milanovića je zamijećeno nešto više činjeničnih, nego političkih tvrdnji, za razliku od Plenkovića, kod kojeg je situacija obrnuta. Vrijednosne tvrdnje nisu toliko učestale, iako ih obojica kandidata upotrebljavaju.

Prema Fahnestock i Secor (2004), politička se tvrdnja sastoji od tri dijela: preliminarne argumentacije, tvrdnje i argumenta. Takve potpune političke tvrdnje imaju povremeno i Zoran Milanović i Andrej Plenković iako Andrej Plenković nešto češće. Umjesto njih koriste ili tvrdnju i argumente, odnosno nepotpune političke tvrdnje.

Kako bi tvrdnje bile valjane, potrebno ih je potkrijepiti očitostima od kojih Škarić (2011) navodi definicije, topose, stereotipe, citate, autoritete, slučajeve, ilustracije, podatke, činjenice i svjedočenja. Plenković se prilikom argumentiranja tvrdnji najčešće služi činjenicama i statističkim podacima (brojevi i postotci), dok su u manjoj mjeri zastupljeni slučajevi, citati i definicije. Zoran Milanović svoje tvrdnje najčešće potkrepljuje statističkim podacima, toposima, primjerom i citatom. I Andrej Plenković i Zoran Milanović u nekim slučajevima svoje tvrdnje ne argumentiraju i ne potkrepljuju očitostima iako Zoran Milanović to čini nešto češće. Također se događa da obojica kandidata nižu tvrdnje jednu za drugom, ne argumentirajući pritom prethodnu.

7.2. Uvjeravanje – *etos i patos*

Retorika obojice kandidata, i Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića okarakterizirana je izgradnjom *etosa* ili ugleda govornika, što ističe i Aristotel (1989) kad govori o političkim govorima. Prema Aristotelu (1989:82) tri su čimbenika koji utječu na govornikov *etos*, a to su *phronesis* (razboritost), *arete* (vrlina, čestitost) te *eunoia* (blagonaklonost u mišljenju, dobrostivost). Fahnestock i Secor (2004) *etos* dijele u dvije vrste: ekstrinzičan i intrinzičan. Ekstrinzičan *etos* proizlazi iz reputacije s kojom govornik dolazi, a temelji se na iskazanoj stručnosti u određenom području ili profesionalnim kvalifikacijama ustanovljenim diplomom, treningom ili certifikatom. On se odnosi na ono što publika unaprijed zna i vjeruje o govorniku. Dok, s druge strane, dojam koji govornik ostavi o sebi nakon govora nazivamo intrinzičnim *etosom*. Bez obzira znali mi nešto o govorniku unaprijed ili nam je potpuno nepoznat, sam sadržaj govora i način na koji je govor održan uvijek ostavljaju dojam o govornikovom karakteru. Intrinzični *etos* može pojačati ili oslabiti govornikov ekstrinzični *etos* jer slaba izvedba navest će nas da ponovno procijenimo govornikovu reputaciju.

Plenković gradi *etos* na činjenicama da je na čelu stranke koja je zaslužna za postanak Hrvatske, čime je prisutan element *etosa* koji se prema Aristotelu (1989) naziva *eunoia*: "Pa meni je drago da kao novi predsjednik HDZ-a imam tu veliku čast i odgovornost biti na čelu najveće i najvažnije hrvatske stranke u proteklih 26 godina, stranke koja je državotvorna, stranke koju je utemeljio prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman, koja je sudjelovala u ostvarenju onih ključnih nacionalnih zadaća i hrvatske neovisnosti, i obrane od Miloševićeve velikosrpske agresije, međunarodnog priznanja, puta Hrvatske prema sjevernoatlantskom savezu, prema EU, izgradnji institucija i, naravno, boljitku gospodarskom i socijalnom

hrvatskih građana." Svojom izjavom gradi ekstrinzičan *etos*, naglašavajući važnost stranke koja je po njegovim riječima zaslužna za izgradnju Hrvatske, a na čijem je on čelu.

Osim zbog položaja predsjednika HDZ-a, Plenković svoj *etos* gradi i navodeći pozicijuzastupnika u Europskom parlamentu i trud koji je uložio. To je ono što Fahnestock i Secor (2004) nazivaju intrinzičnim *etosom*, a predstavlja dojam koji govornik ostavi o sebi nakon govora te ujedno označava ono što Aristotel naziva *phronesisom* i što, uz *arete* te *eunoii*, ističe kao jednu od karakteristika kojima se postiže uvjerljivost *etosom*: "Želimo pokazati sve ono za što smo senzibilizirani kao stranka koja je dio obitelji Europske pučke stranke i u koju sam, evo, i sam investirao u posljednje tri godine u Europskom parlamentu i jako dobro znam gdje i identitetski i vrijednosno pripadamo." Zatim primjer: "Pa ja sam u Europskom parlamentu potpredsjednik Skupine za pomirbu europske povijesti i gledajući komparativno što su druga društva, države srednje i istočne Europe napravile, kakve su zakone donosile, kakve su rasprave vodile početkom 90-ih, očito je da u Hrvatskoj tu priču, tu debatu mi nismo proveli."

Od triju načina uvjeravanja koja razlikuje Aristotel, a to su *etos*, *logos* i *patos*, u Plenkovićevoj retorici, osim *etosom* i *logosom*, koji dominiraju, dogodi se da se pri uvjeravanju publike posluži i *patosom*. Navode se primjeri: "Dakle, ove insinuacije, dakle, tko je davao putovnicu prvom hrvatskom predsjedniku dr. Franji Tuđmanu. Treba postaviti pitanje zašto on nije imao putovnicu, kakva je to država bila, kakav je to sustav bio, čiji je to sljedbenik SDP gdje ljudi nisu mogli slobodno putovati, slobodno komunicirati." Plenković indirektno govori da je SDP sljedbenik Komunističke partije čime pridaje negativne konotacije SDP-u te izaziva osjećaj ljutnje i prijezira prema njemu. Služi se dakle *patosom* kako bi sadašnji SDP kao stranku doveo u relaciju s bivšom državom u kojoj je bila zabranjena sloboda kretanja i komuniciranja te je na taj način želio izazvati osjećaje kod publike. Zatim u primjeru: "Pa naravno da je broj onih koji su zaduženi, onih koji su blokirani prevelik u hrvatskom društvu. To silno opterećuje naše građane, to je preveliki broj. HDZ u svom programu želi pomoći tim ljudima na nekoliko načina." Djelovanjem na osjećaje publike, odnosno izazivanjem sažaljenja želi ukazati da postoji problem, ali i navodi kako ima rješenje te kasnije navodi načine na koje to namjerava postići.

Kao i Plenković, i Milanović svojom argumentacijom nastoji djelovati na osjećaje. U sljedećem primjeru nastojao je izazvati ponos kod publike: "Kod nas nije bilo bajno nikako za vrijeme socijalizma, komunizma, kasnije socijalizma. Međutim, hrvatski narod je imao vjerojatno najveće sudjelovanje u autentičnom antifašističkom pokretu za vrijeme Drugog svjetskog rata. To nisu imali ni Česi, ni Poljaci, ni Bugari, ni Rumunji. Hrvatski narod je tu

poseban i izniman. Mnogi naši preci su bili i ovdje i ondje. Pretpostavljam i vaši, i mi nismo Slovačka, mi nismo Češka. Mi nismo Poljska, nego smo Hrvatska, naša povijest je drukčija, ali, pobogu, dosta o tome." Zatim prilikom odgovora na pitanje oko monetizacije autocesta Milanović navodi: "Dakle, na to više nećemo ići, jel' tako, to je ono vrlo jednostavno. Shvatili smo poruku ljudi, iz nekih grešaka učimo, dignuta je velika galama oko toga." Milanović nastoji djelovati na osjećaje publike priznajući krivnju i spuštajući se na razinu "čovjeka koji griješi" želeći se na taj način približiti publici i stvoriti njihovu naklonost.

Milanović također uvjerava *etosom* i upornim ponavljanjem kako se "bolje razumije u neke stvari nego Plenković" zbog svog iskustva na mjestu predsjednika Vlade, što je prema Aristotelu (1989) karakteristika *etos* koji se naziva *phronesis*, a označava iskustvo, mudrost i stručnost. Primjeri za to vidljivi su u sljedećim Milanovićevim izjavama: "Još jednom, vrlo važno, dakle imam veliko iskustvo i znanje (...)", zatim: "Nažalost, imam s time previše iskustva." Te u primjeru: "Te stvari, razumijete, te stvari naprosto znam, imam iskustvo u tome."

Plenković je jednoznačno i direktno odgovorio na pitanje samo jednom u oba sučeljavanja. Navodi se primjer pitanja Mislava Togonala o tome hoće li HDZ-ov ministar zdravlja Nakić povisivati iznos obveznog zdravstvenog osiguranja. Plenkovićev odgovor je: "Ne, vrlo jednostavno, dane trošimo puno vremena, povećanja dopunskoga osiguranja od 19 kuna neće biti." U svim ostalim odgovorima ili ne odgovori direktno ili promijeni temu razgovora pa ne odgovori uopće.

Analizom argumentacije odgovoreno je na pitanje na čemu kandidati zasnivaju svoje uvjeravanje, to jest, koriste li se *etosom*, *patosom* ili *logosom*. Očekivala se veća zastupljenost uvjeravanja temeljenog na *etosu* budući da već kod Aristotela nalazimo da je to najčešći način uvjeravanja u političkim govorima. Osim *etosom*, očekivalo se i uvjeravanje temeljeno na *logosu*, budući da se očekuje da kandidati svoje tvrdnje potkrpepe očitostima. Ta se hipoteza pokazala točnom budući da su i Andrej Plenković i Zoran Milanović svoje uvjeravanje temeljili kako na *etosu*, tako i na *logosu*.

Podsjetimo se, u političkim govorima uvjeravanje se najčešće temelji na izgradnji *etos*. Fahnestock i Secor (2004) kažu da se ekstrinzičan *etos* odnosi na ono što publika unaprijed zna i vjeruje o govorniku. Budući da su na čelu svoje stranke, možemo zaključiti da su svi govornici već iskazali svoju stručnosti u određenom području ili profesionalnim kvalifikacijama te su se tako i našli na visokim pozicijama čije dužnosti obnašaju. Intrinzični *etos*, dojam koji govornik ostavi o sebi nakon govora, može pojačati ili oslabiti govornikov ekstrinzični *etos*, jer će nas slaba izvedba navesti da ponovno procijenimo govornikovu

reputaciju (Fahnestock i Secor, 2004). Plenković gradi svoj *etos* na stručnosti, obrazovanju, navođenju podataka i definicija, citiranju zakona te na svojem položaju dugogodišnjeg zastupnika u Europskom parlamentu, gdje se svojim govorima i prijedlozima zakona zalagao za hrvatske nacionalne interese. Milanović, s druge strane, svoj *etos* gradi na uspjesima svog mandata kad je obnašao dužnost predsjednika Vlade te činjenici da ima mnogo iskustva i znanja.

7.2.1. Argumentacijske pogreške

Oba sučeljavanja obilježena su brojnim argumentacijskim pogreškama od kojih su najčešće *red herring*, *straw man* te *ad hominem*, iako se u manjoj mjeri pojavljuju i ostale.

Milanović izražava žaljenje zbog stava gospodina Plenkovića: "Gledajte, žao mi je zbog ovakvog stava, on je naučen. Gospodin Plenković to ne misli." Osim žaljena, navodi kako gospodin Plenković "to ne misli" te na taj način tvrdi nešto umjesto njega čime čini argumentacijsku pogrešku *straw man*. Osim u ovom, čini je u brojnim drugim izjavama, kao npr.: "Ono što čujem je razumno, ali i dalje gospodin Plenković brani tu Vladu i tog ministra koji je donio potpuno nerazumno, dakle razmišljao je o potpuno nerazumnim kategorijama." Plenković je prije toga rekao kako je ideja ministra zdravstva bila prije svega da se rastereti prijem hitne službe, ali kako nikakvih naplata neće biti." Zatim u primjeru: "Ja sam prepustio njima da odaberu, oni su naravno odabrali da budu zadnji, prema tome, replike dakle, nema više, prema tome nakon mene može reć'." Milanović na svoj način interpretira Plenkovićev odabir da on ima zadnju riječ u sučeljavanju, a to je po njemu zato jer su oni odabrali biti zadnji. Milanović čini pogrešku *straw man* prilikom replike na Plenkovićev odgovor o temi švicarskih franaka. Plenković navodi kako je HDZ želio prije Milanovića konverziju kredita iz švicarskih franaka u eure te na kraju navodi: "Mi ćemo znat na koji način zaštititi na kvalitetan način hrvatski proračun jer banke će ići dalje." Milanović proširuje Plenkovićevu tvrdnju te navodi: "Ne možete razgovarati s bankama na način da ih molite da se suglase s onim što ide direktno iz njihovog džepa, a prije toga su poharali naše tržište. Dakle tu je potrebno pokazati odlučnost, katkada i silinu, i natjerati ih na neke stvari." Pogreška se nalazi u tome što Plenković nije izjavio da razgovara s bankama na takav način, već je Milanović interpretirao na svoj način njegove riječi i nastojao ih pobiti.

Plenković podjednako često radi argumentacijsku pogrešku *straw man*, situaciju u kojoj netko, češće namjerno, iako možebitno i zbog zablude, pogrešno protumači ili izvrne izjavu druge strane te zatim pobija svoju izvrnutu inačicu izjave. Čini je prilikom

Milanovićeva pitanja kako će reagirati kada u njihovu obitelj (Europske pučke stranke) uđe stranka gospodina Vučića, srpska Napredna stranka. Plenković odgovara: "Zanimljivo je kako kolega Milanović nigdje ne spominje Angelu Merkel, ne spominje Nicolu Sarkozzia, ne spominje brojne lidere: Jean Claudea Junkera, primjerice Donalda Tuska, ključne europske lidere koji su dio europske pučke obitelji. Što se tiče Srpske napredne stranke na čijem je čelu Vučić, mi jako dobro znamo koji su njihovi korijeni, koje su njihove ambicije. Hrvatskoj je u interesu transformirana politička scena u Srbiji, a takva je Srpska napredna stranka, ali mi to ne zaboravljamo i jako dobro znamo o kome se radi." U prvome dijelu svoga odgovora ne odgovara na Milanovićevo pitanje, već navodi tvrdnju koju on nije izrekao, a to je kako Europska pučka stranka ima članove koji su kvalitetni i uspješni u politici te njih nabroja čime čini argumentacijsku pogrešku *straw man*, dok u drugom dijelu doduše spominje Srpsku naprednu stranku, no ne odgovara na pitanje već čini pogrešku *irrelevantan zaključak* jer u prvoj premisi navodi kako zna koji su njihovi korijeni, dok u drugoj navodi kako je Hrvatskoj u interesu transformirana politička scena kakva je i Srpska napredna stranka te zaključuje kako oni to neće zaboraviti. Nije konkretno odgovorio na pitanje te je učinio dvije argumentacijske pogreške. Sljedeći je primjer prilikom replike na Milanovićev odgovor koji izriče osoban stav o osobama poput Perkovića, koji je prema Milanovićevim riječima "bio na čelnim mjestima u obavještajnoj zajednici, bio je fixer, dakle sređivao je stvari za HDZ. Godinama je štice i žao mi je što mu nije suđeno u Hrvatskoj. Ja bih takve ljude hapsio – ako mogu biti tako direktan, ali to nije moj svijet." Iako je Milanović iznio svoj osobni stav, a ne stav premijera, Plenković na to odgovora: "Zanimljiva je ova reakcija da bi premijer jedne države hapsio, to je jedna ovakva iluzija na jedno interesantno korištenje represivnoga aparata. Mislim da to nije nikako dobro. To dolazi s razine onih koji su obnašali dužnost u izvršnoj vlasti. O hapšenju trebaju odlučivati hrvatska policija i hrvatsko pravosuđe." Plenković izvlači taj izraz iz konteksta i argumentira kako ne bi bilo dobro da premijer države na taj način rješava probleme u državi, nastojeći umanjiti vjerodostojnost sugovornika.

Sljedeća pogreška je zanemarivanje alternative, koja prema Westonu (1987:82) označava zanemarivanje svih ostalih čimbenika koji bi mogli uzrokovati neki događaj, a uzimanje u obzir samo jednog određenog uzroka. Plenković i Milanović ovu pogrešku čine podjednako često. Kao primjer navodi se Milanovićeva tvrdnja: "Koliko budemo obrazovani toliko ćemo biti uspješni proizvođači, trgovci, turistički radnici, istraživači i znanstvenici." Iako njegova tvrdnja jest djelomično istinita, to nije jedini preduvjet. Zatim, Plenković navodi kako "budućnost Hrvatske ovisi o obrazovanju i povezivanju radnih mjesta". Pogreška se

nalazi u tome što nije obrazovanje jedini preduvjet za budućnost Hrvatske iako jest važno, no popularno je vjerovanje pa se njime služi prilikom uvjeravanja.

Na pitanje voditelja što bi učinili u slučaju novog izbjegličkog vala, Milanović odgovara: "Ono, gledajte, kako smo se nosili tada, s kakvom smo krizom bili suočeni, za koju se ne možete pripremiti, kako ni jedna taraba, plod, lijeha u Hrvatskoj nije zgažena, kako naši građani nisu vidjeli prognanike, kako smo ih transportirali o našem trošku, a ne ih puštali preko livade kao u Srbiji, dakle, ponašali smo se humano, to hoću reći. Mislim da se, dakle pitate me hipotetsko pitanje, jednako humano i organizirano kao što smo to tada radili, gospodin Ranko Ostojić i ja kao premijer smo to odradili. Ja sam zadovoljan kako smo to odradili." Milanović ne odgovara konkretno na pitanje, već navodi kako je on postupao kad se dogodio posljednji izbjeglički val u Hrvatskoj te time čini pogrešku *red herring* jer ne odgovara na pitanje, već navodi svoja iskustva. Također i prigovara voditelju Mislavu Togonalu to što ga pita "hipotetsko pitanje" iako je cijelo sučeljavanje prožeto hipotetskim pitanjima. Zoran Milanović čini argumentacijsku pogrešku *red herringi* kad odgovara na pitanje o tome kakav je njegov stav o brakovima istospolnih partnera: "Razina zaštite takvih zajednica je među najvišima u Europi, iako formalno ne postoji institut braka, ne mora ni postojati, postoji registrirano partnerstvo. Tu smo pri samom europskom vrhu. Mi smo mala otvorena zemlja, moramo biti otvoreni ljudi, ima nas 4 i pol milijuna i ako budemo zatvoreni u sebe, ako budemo robovali nekim predrasudama, naprosto ćemo biti manje simpatična zemlja." Ni u jednom trenutku on nije odgovorio na pitanje slaže li se s tim ili ne, već mijenja temu i govori kako Hrvatska mora biti otvorena zemlja u kojoj žive otvoreni ljudi. Milanović čini *red herring*, a pritom i *ad hominem* kad odgovara na Plenkovićev komentar u kojem on navodi imena osoba iz SDP-a koje su sudjelovale u raznim aferama: "Ma ja se u stvari ne obraćam vama, ja se obraćam hrvatskim ljudima, dakle čisto da znaju razliku. Ja znam da nema nade i da se vi to nećete usuditi napraviti, mislim, kako da vam kažem, želim vam sve najbolje. Dakle, a sami ste naveli na primjeru, dakle ljudi koje ste naveli nisu više članovi SDP-a, morali su otić', protiv nekih nije ni podignuta optužnica. To je ta razlika razumijete? Ja to govorim radi ljudi, a ne radi vas." Milanović nije pobio Plenkovićevu tvrdnju u kojoj on nabraja ljude koji su sudjelovali u aferama, već napada Plenkovića i iznosi argumente kojima nastoji umanjiti njegovu vjerodostojnost kad kaže da zna da nema nade te da se Plenković neće usuditi nešto poduzeti.

Plenković ne odgovara na pitanje već čini pogrešku *red herring* na pitanje hoće li podržati ulazak Srpske napredne stranke u Europske pučane: "SNS je koliko je meni poznato podnio zahtjev za status u Europskoj pučkoj stranci još negdje 2013. Postoji jedna radna

skupina u okviru naše političke obitelji koja se bavi zahtjevima stranaka koje još nemaju status (...)."Nije odgovorio na pitanje, već je krenuo govoriti o radnoj skupini koja se bavi strankama koje još nemaju status te navodi svoje kolege iz Europskog parlamenta koji podržavaju smjer HDZ-a.

Plenković ne odgovara konkretno na pitanje Mislava Bage koje glasi:"Najavljujete povećanje neoporezivog dijela plaća. Koliko simulacija, za koliko razlika i koliko će te plaće biti povećane." Plenković odgovara: "Pa ljudi koji su upravo u toj kategoriji, dakle koji će doći na red kada je riječ o toj temi spadaju u najveći broj zaposlenika, ljudi koji primaju plaću. Naši stručnjaci radili su procjene i smatramo da će upravo na taj način njima ostati više sredstava bez ikakvih problema i bez ikakvih velikih reperkusija na hrvatski proračun." Čini pogrešku *red herring* i mijenja temu, a argumentira samo jedan dio teme na koji zna odgovor.

Milanović čini *irrelevantni zaključak (non sequitur)*, pogrešku koju uz *red herring* Tindale (2007) svrstava pod pogreške irrelevantnosti. Kod *non sequitur* pogreške, zaključak ne slijedi iz premisa, što se može vidjeti iz primjera: "Dakle, zabranio sam, i zabranila je Vlada da ministarstva angažiraju PR agencije, pa tako i Medison i sve druge. E vidite, to je moj doprinos, a to znači zamjerenje." Zabranio je angažiranje PR agencija, ali ne argumentira zašto je to dobro, već zaključuje da to znači zamjerenje, što je posve irrelevantno za tvrdnju.

Obojica kandidata često koriste argumentacijsku pogrešku *ad hominem*, što se i očekuje prilikom političkih debata budući da se njome nastoji narušiti vjerodostojnost sugovornika ili diskreditirati stranka koju on predstavlja. Važna je izgradnja vlastitog *etosai* uništavanje *etosa* protivnika. Milanović prilikom odgovora na pitanje o tome treba li teritorijalno preurediti Hrvatsku odgovara: "Više novca, više odgovornosti, ali za to morate razumjeti parametre proračuna, što gospodin Plenković nažalost, ali uopće ne razumije jer da razumije, ne bi govorio ovakve stvari. S obzirom da je on obrazovan, i sad opet dociram, pametan čovjek, shvatit će to brzo, još uvijek se nije potrudio napraviti." Na pitanje ne odgovara, već skreće s teme čime ujedno čini i pogrešku *red herring* te omalovažava svog protukandidata govoreći kako se gospodin Plenković ne razumije u proračun, a ne potkrepljuje svoju tvrdnju. *Ad hominem* je vidljiv i u sljedećim Milanovićevim izjavama: "Mislim ja ne bježim, ja ne dajem ovako općenite odgovore kao vi." Zatim: "Gospodina Plenkovića znam dugi niz godina, ovo je malo smješno što priča. Nemoj to shvatiti osobno."; "Drugo, njemački demokršćani su cvijeće i nije u redu da ih se uspoređuje s HDZ-om. To nisu iste stranke. To što pripadaju Pučkoj stranci, to je čisti akcident. Niste njihova razina."; "Ali vi niste činovnik. Vi ste predsjednik navodno jedne stranke velike Hrvatske."; "Dakle ovo je neistina ono što govori gosp. Plenković. Što je vrlo ozbiljna

neistina. On pokazuje da uopće ne poznaje sustav otpremnina, al' ništa osobno, ok." Milanović primjenjuje situacijski *ad hominem* na Plenkovićevu izjavu u kojoj navodi kako želi da se nastavi glasovanje dijaspore u BiH i ostalim državama o pitanjima u Hrvatskoj te navodi: "Gospodin Plenković bi htio profita, da dobi' koji glas više i koji mandat više u BiH preko reda, to ne bude išlo, ja sam se zalagao konkretno i djelatno za njihove interese."

Plenković također, iako u nešto manjoj mjeri, čini pogrešku *ad hominem*. Navest će se još neki primjeri: "Nemojte mi samo vi govoriti o Ukrajini, o Ukrajini znam puno više nego vi jer sam tamo predsjednik delegacije Europskog parlamenta za Ukrajinu. Pomažem im i u pravosudnim reformama, i u reformi javne uprave, i u borbi protiv korupcije, i u ključnim aktivnostima koje se odnose na gospodarstvo." Plenković replicira Milanoviću pozivajući se na svoju reputaciju uvjeravajući na taj način *etosom*, a ponižavajući protivnika čineći pogrešku *ad hominem* jer Milanoviću odgovara da on ne može tvrditi bilo što o Ukrajini budući da ne zna o njoj kao on. Zatim: "Mislim da ste inzistirali na ideološkim podjelama u hrvatskom društvu, i to je pridonijelo ukupnoj atmosferi." Svoju činjeničnu tvrdnju da je Milanović inzistirao na ideološkim podjelama u hrvatskom društvu Plenković ne potkrepljuje očitostima, već samo nastoji smanjiti vjerodostojnost Milanovića i njegove stranke. Za razliku od SDP-a, Plenković tvrdi da njegova stranka to neće raditi te na taj način nastoji uvjeriti publiku da su oni bolja opcija. Zatim primjeri: "Evo vidite kako jedan kvazi-socijaldemokrat temu o kojoj smo razgovarali, a to su loši aspekti rada njegove Vlade koja je po Svjetskom gospodarskom forumu označena bila 2015. kao 6. najneuspješnija Vlada izokreće činjenice."; "Ja kao lider pazim na to što govorim. Razmišljam o tome što govorim. Razmišljam o posljedicama. I za razliku od vas, ja se na takvu razinu spuštati neću." Situacijski *ad hominem* Plenković činikad navodi: "Prema tome, mislim da bi bilo dobro za hrvatsku javnost da gospodin Milanović objasni svoje relacije s agencijom Medison i kada je riječ o aktivnostima funkcioniranja onih dijelova hrvatske Vlade koji su se bavili odnosima s javnošću prije nekoliko godina, to sam siguran da bi zanimalo hrvatsku javnost, a ne samo ovi detalji gdje se praktički išlo za tim da je riječ o fiktivnim ugovorima za poslove koji se nisu obavili."

Milanović, za razliku od Plenkovića, čini argumentacijsku pogrešku *ad baculum* (argument prijetnjom) u primjeru: "Ta univerzalna jurisdikcija, kad bi je svi primjenjivali na takav način, svijet bi bio u kaosu. Pročitajte Kissingera, ako nećete drugo, šta piše o tome, to su vrlo opasne stvari. Ne tražim teritorij, ne tražim novac, ne tražim granice, dajte nam nestale i poginule, koliko možete, mijenjajte taj zakon, u protivnom, u problemu smo, morat ćemo djelovati." Zatim, u jednoj izjavi Milanović čini *ad baculum* (argument prijetnjom) i *ad hominem*: "Pa dobro, i vi i ja taj proces poznajemo jako dobro, to znate za razliku od hrvatskih

poreza, ekonomije, političke ekonomije – to ne znate. Dakle i vi i ja znamo dovoljno dobro, ali ono što je najvažnije za naše ljude: s Europskom komisijom se boriš, dakle oni idu po svom, oni su moćni i silni i ako ih slušaš završiš kao Grčka." Na početku čini *ad hominem* te vrijeđa Plenkovića navodeći kako ne poznaje hrvatski porez, ekonomiju i političku ekonomiju, dok u drugom dijelu implicitno govori da ako ćemo slušati Europsku komisiju, završit ćemo kao Grčka, čime ističe negativne posljedice koje će se dogoditi ako on ne dođe na vlast budući da tvrdi da im se jedino on može suprotstaviti.

Milanović koristi pogrešku koja se sastoji u pogrešnom vjerovanju da ako se nešto dugo nije dogodilo, veća je vjerojatnost da neće. Tindale (2007) je naziva *Gambler's fallacy* ili *kockarska pogreška*, a svrstava je u pogreške u zahvaćanju uzroka. Primjer: "Do sada su svi HDZ-ovi kandidati za premijera, odnosno predsjednici stranaka najavljivali smanjenje PDV-a, to se nikad nije dogodilo." Pogreška se sastoji u tome što Milanović tvrdi da se neće smanjiti PDV ako HDZ dođe na vlast zato jer se to do sada nikada nije dogodilo.

Od pogrešaka u jeziku, prema Tidaleovoj (2007) podjeli nalazi se cirkularna argumentacija ili *petitio principii*. Pogreška jeto u kojoj sama tvrdnja postaje argument. Čini je Plenković u primjeru: "Ono što je SDP radio, radio je parcijalne reforme poreznoga sustava. Naša koncepcija je cjelovita reforma koja točno zna za kojim ciljevima idemo i upravo će to biti bit naših aktivnosti, a ne samo parcijalni angažmani kakve je imao SDP." Objašnjava da će za razliku od parcijalne reforme poreznoga sustava koju je radio SDP, on imati cjelovitu reformu koja ima svoj cilj, a taj je da ne bude parcijalna kao što je SDP-ova.

Na Plenkovićev odgovor na pitanješto namjerava učiniti kako bi mirovinski sustav postao održivMilanović odgovara: "To košta milijardu i pol kuna, ono što je rekao gospodin Plenković. To su troškovi. Ukupan trošak mirovine iz prvog stupa je 36 milijardi kuna, od toga 20 milijardi namičemo iz mirovinskih doprinosa, sustava solidarnosti, ostatak se proračunskim pomoćima, sad da se tako izrazim, krpa. Ovdje opet, nažalost moram reći da niste dobro upoznati sa sistematizacijom proračuna, s time kako on funkcionira i zadirati na takav način je opasno. Mi smo u proceduri prekomjernog deficita i mi Europskoj komisiji katkad kažemo - može, katkad - ne može. Znamo birati." Milanović čini argumentacijsku pogrešku irelevantni zaključak (*non sequitur*) i generalni *ad hominem*. On napadom na sugovornika, time što kaže da on i njegova stranka nisu upoznati sa sastavljanjem proračuna, umanjuje njegovu vjerodostojnost, a posljednjom rečenicom zbunjuje slušatelje budući da je tvrdnja o tome kako "mi Europskoj komisiji kažemo može ili ne može" nije povezana s prethodnom i nema nekog smisla.

Pozivanje na liberalne i konzervativne pretpostavke kao tip strateškog manevriranja (Zarefsky, 2008) upotrebljava Zoran Milanović. Na pitanje Mislava Togonala je li istina da je on rekao da mu je srce lijevo, a glava konzervativna, odgovara: "Lijevo srce, konzervativna glava. (...)Da, konzervativna glava znači razumna, hladna glava, kada je problem. Ja sam socijaldemokrat i pripadam obitelji stranaka koje od Kopenhagena i Osla do Rima i Zagreba imaju vrlo sličan svjetonazor, koji su europskojobitelji donijeli ovu socijalnu državu, dakle radnička prava, obrazovanje, školstvo, zdravstvo, to su tekovine socijaldemokracije, nekonzervativizma. Prema tome, tom pokretu pripadam, ali sam Hrvat, hrvatski socijaldemokrat i jako se dobro se znam suprotstaviti hladnim birokratskim mozgovima iz Bruxellesa, to ću raditi i ubuduće, vidjet ćete." Milanović, kao predsjednik Socijaldemokratske partije Hrvatske, pretpostavlja se da je liberalno orijentiran, no on koristi i konzervativne pretpostavke navodeći konzervativnu glavu koju argumentira kao razumnu, hladnu glavu kad se dogodi neki problem. Pozivanjem na konzervativne i liberalne pretpostavke nastoji se obuhvatiti široka publika.

Argumentacijske pogreške koje se prema Tindaleovoj (2007) podjeli svrstavaju pod pogreške u uzročno-posljedičnim vezama su *slippery slope* te *post hoc, ergo propter hoc* (nakon toga, dakle, zbog toga). Obje se pojavljuju u sučeljavanjima Andreja Plenkovića i Zorana Milanovića. Na primjer, Plenković izjavljuje: "Em znate detalje o USKOK-ovim istragama, em govorite o sucu, pa nije valjda da znate što će i suci radit pa prema tome, to me sad već malo brine, moram priznati – i USKOK i suci, to mi već malo djeluje ovako jedno korištenje državnih institucija na način gdje se odvojenost izvršne vlasti od sudske vlasti, a kamoli od aktivnosti policije, državnog odvjetništva ili USKOK-a, treba jako jako detaljno razlučivati." U svojoj izjavi čini argumentacijsku pogrešku *slippery slope*. To je argument u kojem je posljedica negativna, no nije sasvim jasno kako će postavljeni uzrok dovesti do negativne posljedice. Argumentacijsku pogrešku *slippery slope* češće koristi Zoran Milanović. Navodi se primjer kad Milanović replicira Plenkoviću koji kaže kako je studija koju je izradio njemački IFO institut važan doprinos za cijelu Hrvatsku: "Pa evo, kolega Plenković je rekao da je to kvalitetan doprinos - neoliberalni koncept kojeg Hrvatska želi napraviti, neću reći Njemačku koloniju, to je pregrubo, ali dakle zemlju koja će devalvacijom svoje valute, ne rastom konkurentnosti i produktivnosti, nego jeftinijom radnom snagom i jeftinijim proizvodima, bit konkurentna. Pa to neka prebace u Ukrajinu." Pogreška se sastoji u tome što Milanović tvrdi kako će ta studija imati izrazio negativne posljedice za Hrvatsku, no nije sasvim jasno na koji način budući da ne argumentira svoju tvrdnju. Nadalje, Milanović navodi da nije bilo njega: "Ljudi bi letjeli na glavu iz kuća." On tvrdi da bi se to dogodilo da on nije

ukinuo zakon o izvršiteljima. Pogreška se sastoji u tome da nije sasvim jasno kako bi postavljeni uzrok doveo do negativne posljedice.

Milanović čini argumentacijsku pogrešku *post hoc, ergo propter hoc* kojoj su dva događaja povezana uzročno-posljedično samo zato što su se vremenski dogodila jedan poslije drugog: "Dakle ova mjera s 1000eura čak i nije toliko velika, mislim da se radi o 300 milijuna kuna, ali mislim da je nepristojno to ponavljati nakon što Vlada nije napravila ništa da to provede i nakon što je skoro ukinula, nakon što je skoro ukinula, falilo je ovoliko, da nismo intervenirali." U svojoj tvrdnji naglašava zasluge vlastite stranke koja je razlog zašto taj prijedlog nije ukinut. Još neki primjeri *post hoc, ergo propter hoc* pogreške su: "S 86. mjesta, gdje nas je ostavio HDZ, mi smo prema rigoroznim kriterijima Svjetske banke koji su mijenjani u međuvremenu, ali prema cijelom globusu, došli na 46. mjesto." Zatim primjer: "Za vrijeme mandata moje Vlade HBOR je funkcionirala kao izvozna banka."; "Broj zaposlenih u Hrvatskoj raste cijelo vrijeme za vrijeme našeg mandata. Broj nezaposlenih pada." Te u primjeru: "Prema tome, ja samo želim reći, dakle, HDZ-ova Vlada je ostavila ogroman proračunski deficit - mi smo ga smanjili u 2015. na razinu primarnog suficita, što znači da je prije otplate kamata je Hrvatska bila u plusu. Za vrijeme našeg mandata Hrvatska je prvi puta imala pozitivnu platnu bilancu izvoza i uvoza roba i usluga u iznosu od skoro 2% proračuna, prvi puta u hrvatskoj povijesti. Dakle, baratajmo brojkama, ja brojke znam." Ista se pogreška može pronaći i kod Plenkovića, na primjeru: "Vladi je cilj da stvorimo preduvjete da naše obitelji ostaju, da mladi ne odlaze jer preko 100 000 ljudi je otišlo za vrijeme bivše Vlade gospodina Milanovića."

Milanović čini *pogrešku u analogiji* u svojoj izjavi: "Dakle ono što sam ja napravio, po prvi puta je da, kao što sam izbacio sa sjednica Vlade boce s oznakom kao prikrivenu reklamu, tako sam, a time sam se zamjerio, a politika je zamjeranje, to ćete morati naučiti, to iskustvo nemate. Ne želim vam docirati, naprosto niste ga imali prilike steć'. Dakle zabranio sam, i zabranila je Vlada da ministarstva angažiraju PR agencije, pa tako i Medison i sve druge. E vidite, to je moj doprinos, a to znači zamjeranje." Pogreška se nalazi u tome što je započeo u prvoj premisi navoditi da kao što je učinio da se sa sjednica Vlade uklone boce s oznakom, da će učiniti nešto, no ne navodi što, zatim čini pogrešku *ad hominem* u kojoj nastoji umanjiti vjerodostojnost Andreja Plenkovića te *red herring* budući da je počeo objašnjavati što znači zamjeranje u politici čime je promijenio početnu temu. Istovremeno gradi svoj *etos* političara koji je hrabar, odlučan te se ne boji zamjeranja.

Zanimljivo je primijetiti da kada se spominju neki (bivši) negativci u stranci onda se i Milanović i Plenković ograđuju njih, npr. Plenković od Sanadera, a kad nastoje umanjiti

vrijednost stranke sugovornika, onda obojica navode uspjehe svoje stranke. Navodi se primjer Andreja Plenkovića koji replicira na Milanovićevu optužbu da je za loše stanje u INI zaslužan bivši premijer i vođa HDZ-a Ivo Sanader: "Ja nemam nikakvu odgovornost s onime što vi govorite i aludirate na nekadašnjega premijera, vodit ću računa o tome da zaštitimo strateške interese Republike Hrvatske i INA-e i da ostane ona važna regionalna kompanija kakva je bila i prije i ključni gospodarski akter u Hrvatskoj." Dok, s druge strane, navodi uspjehe HDZ-a te sebe uključuje u njih: "Meni je drago da kao novi predsjednik HDZ-a imam tu veliku čast i odgovornost biti na čelu najveće i najvažnije hrvatske stranke u proteklih 26 godina. (...) Stranke koja je sudjelovala u ostvarenju međunarodnog priznanja, prema Europskoj uniji, izgradnji institucija i naravno boljitku, gospodarskom i socijalnom, hrvatskih građana."

Korištenje *toposa* ili općih mjesta u argumentaciji pokazuje da je govornik svjestan heterogenosti publike, što je izrazito važno u političkom govorništvu. *Topos*ise mogu i pogrešno koristiti što dokazuju i argumentacijske pogreške *ad populum* koje se temelje na tvrdnji da je nešto točno jer većina ljudi tako misli, ali se zapravo radi o pogrešci temeljenoj na stereotipu. Plenković nešto češće čini pogrešku *ad populum*. Na primjer: "Ideja ministra zdravstva je bila prije svega dakle da se rastereti prijem hitne službe. Dakle, znate i sami koliki je pritisak", zatim u primjeru: "Ono što je bitno, gospodin Milanović je spomenuo Hrvatske šume, vidjeli smo kako su ljudi koje su oni nominirali za vodstvo Hrvatskih šuma, vodili poslovanje Hrvatskih šuma, otpuštali ljude, a onda koristili se velikim bonusima."; "Mislim da hrvatska javnost već dovoljno zna o tome." Te u primjeru: "Mislim da je hrvatska javnost vidjela koliko su kvalitetni kandidati HDZ-a koje smo za ove izbore pripremili."

Iako ih Plenković nešto češće čini, primjere pogreške *ad populum* nalazimo i kod Zorana Milanovića: "Uvijek će biti slučajeva koji će biti nepravedni i krivi" te u primjeru: "Željeli smo EU, željeli smo slobodu kretanja."

Milanović koristi *pretetriciju* što je prema Škariću (2011:96) smicalica u kojoj se glavne zamjerke, insinuacije i slično, govore zagradno u okviru kojih se najavljuje da se o tome ne želi govoriti. Milanović je koristi u primjerima: "Ja neću postavljati pitanja što je gospodin Plenković radio u socijalizmu, iz kakve obitelji, vjerujem, znam iz poštene, profesionalne, ja znam iz kakve sam ja, ali ja nemam ambiciju da se s time nastavimo natezati. Ovu vrstu dijaloga neka vode u HDZ-u. Neka se pitaju tko su bili njihovi mentori i sponzori. To je bit priče. Ja u tome neću sudjelovati. Dosta je. Umorni smo." Te u primjeru: "Zadnjih 10 godina uglavnom ste bili u inozemstvu, to sad nije bitno."

Još jedna argumentacijska pogreška koju Tindale (2007) svrstava u pogreške u zahvaćanju uzroka je generalizacija. Čini je Milanović u svojoj izjavi: "Dakle za SDP vrijede

zakoni, za HDZ vrijede njihova pravila. I to je utakmica u kojoj mi imamo uvijek suca, ja sam sretan s tim. HDZ igra bez suca, i u takvim uvjetima pobijediti, a to ćemo uspjeti, nije lako. Dakle vi niste upoznati sa slučajem USKOK-a pa nisam ni ja detaljno, ali vidim šta se događa. Preuzmite odgovornost!"Nadalje, generalizaciju uočavamo i ovom primjeru: "Da, centralne banke su totalno neovisne, što vrlo često znači neodgovornost." Te kad Milanović navodi: "Mi u SDP-u imamo kritičniji odnos prema liderima, malo smo demokratskija stranka. Kritičniji smo, stroži, grublji, al' to je tako. To sam osjetio na svojoj koži sto puta, to je tako, i tako treba biti." Generalizacijom se "pripisuje određeno svojstvo nekoj većoj skupini umjesto određenoj stvari" (Tindale, 2007:150), tj. na osnovi jednog subjekta koji ima određeno svojstvo to se svojstvo pripisuje cijeloj skupini. I kod Plenkovića nalazimo primjer generalizacije u primjeru: "Dobro, ali vaš lideri nisu imali ovako povijesnu ulogu kao što je imao predsjednik Tuđman, mislim da to cijela hrvatska javnost zna."

Milanović često ne završi svoju misao do kraja, već kaže kako će se na to osvrnuti još kasnije, no to nikada ne učini. Tu smicalicu Škarić imenuje *odlaganjem* (Škarić, 2011:97) kojom se izbjegava rasprava o onome što se ne može braniti. Na primjer, Milanović izjavljuje:"O tome ćemo poslije." ili"Na to ćemo se još vratiti.", "Tu bih se osvrnuo na osobni odbitak, a na to ću se vratiti kasnije."; "To stvara rupu u njihovom proračunu od 5 milijardi kuna, na to ću doć' kasnije, to je vrlo opasno. To ću dokazati detaljno kasnije." Cilj je da se neugodna tema potpuno izbjegne.

Od ostalih *ad* argumenata prema Tindaleovoj (2007) podjeli, osim *ad hominema* (općeniti, uvredljivi, situacijski) tu pripadaju i *tu quoque* argumenti, već spomenuti *ad populum*, zatim *ad baculum*, *ad misericordiam*, *ad ignorantiam* te *ad verecundiam*. Milanović u istoj rečenici koristi *ad misericordiam* i *ad populum*: "Hrvatski sustav solidarnosti je nastao pa i nakon tog Drugog svjetskog rata. I naši roditelji su radili u njemu, i vaša majka, i znamo da je on pravedan i moramo gledati samo da nas ne košta više nego što nas treba koštati." *Ad misericordiam* leži u isticanju kako je sustav tradicijski, na kojemu su radili naši roditelji, a sve kako bi u publici potaknuo osjećaje da je to dobro samo zato što ima dugu tradiciju te spominje i obitelj, dokad *populum* leži u tome da naglašava kako "svi znamo da je on pravedan".

Milanović upotrebljava *prolepsu* (preduhitrenje). Prema Škariću (2011:96) radi se o smicalici u kojoj se predviđaju suparnikovi prigovori i opovrgavaju se. Primjer: "Ovako, obišao sam sva mjesta u BiH kao hrvatski premijer. Tamo nisam išao po glasove ni po novac, nikada." Pretpostavio je da bi publika ili njegov protukandidat mogli to protumačiti kao da je to radio zbog novaca ili glasova.

Milanović svojom izjavom nastoji pokazati odlučnost i borbenost pri čemu čini i generalizaciju u prvoj tvrdnji: "Europska komisija će uvijek stati na stranu jačega, banaka. To su i u ovoj krizi napravili surovim inzistiranjem na štednji, to su platili građani EU, građani EU, banke su se izvukle više." Nastoji djelovati i na emocije publike čineći pogrešku *ad misericordiam* ponavljajući dva puta da su to platili građani Europske unije te naglašavajući izraz da su to i u ovoj krizi napravili surovim inzistiranjem na štednji. Sve to navodi kako bi naglasio svoju činjeničnu tvrdnju da je u slučaju sporova s bankama "potrebno pokazati odlučnost, katkada i silinu i natjerati ih na neke stvari."

I Plenković čini *ad misericordiam*: "Dakle, mi smo bili ti bez ijednog i najmanjeg milimetra pomoći, mislimo u Europskom parlamentu, od diplomacije i Vlade Milanovića, koji smo prvi puta to pitanje stavili u europski dokument. Vi to niste napravili, mi smo riješili."

Plenković i Milanović u jednakoj mjeri koriste cirkularnu argumentaciju ili *petitio principii*. Plenković u primjeru: "Državna revizija i danas ima mogućnosti određene da gleda poslovanje. Međutim, ono što je važno je da moramo paziti kada se mijenja zakon o HNB-u, ako to ikada dođe na dnevni red, da to bude i u skladu sa hrvatskim Ustavom i da bude u skladu s europskim propisima." Pogreška se sastoji u tome da je naveo kako se jedan zakon mora mijenjati u skladu s drugim zakonom i propisima, čime nije dobro argumentirao svoju tvrdnju. Milanović istu pogrešku čini u sljedećoj svojoj izjavi: "Branitelji to i ne traže, oni traže Ustavni zakon, s time što je po našem ustavom pravu jedini stvarni Ustavni zakon prema doktrini Ustavnog suda, Ustavni zakon o Ustavnom sudu jer se odnosi po proceduri o izmjeni Ustava."

Argumentacijske pogreške su jako česte te su pronađene i kod Zorana Milanovića i kod Andreja Plenkovića. Najčešće pogreške kod obojice kandidata bile su *ad hominem*, *red herring* te *straw man*. Zoran Milanović češće čini argumentacijske pogreške. Osim ove tri navedene, čini još i *post hoc, ergo propter hoc* (nakon toga, dakle, zbog toga), irelevantan zaključak, *ad baculum*, *slippery slope*, pogrešku u analogiji, kockarsku pogrešku (Gambler's fallacy), zanemarivanje alternative, *ad populum*, *ad misericordiam*, *petitio principii*, generalizaciju te odlaganje, pretetriciju i prolepsu koje Škarić (2011) svrstava pod poluargumente. Plenković čini manje argumentacijskih pogrešaka, a osim triju navedenih, koje su ujedno i najčešće u njegovoj retorici tijekom sučeljavanja, čini i *petitio principii*, *slippery slope*, *non sequitur* (irelevantan zaključak), *petitio principii*, *ad populum*, generalizaciju te *ad misericordiam*.

Budući da je prema istraživanju Kišiček i Stanković (2011), koji su analizirali govore u Hrvatskom saboru, *ad populum* bila najčešća argumentacijska pogreška, a osim nje prisutne

su bile i *ad hominem*, zanemarivanje alternativa, *red herring*, *ad misericordiam*, generalizacija iz nepotpune informacije, *non sequitur* i *ad baculum*, zanimljivo je zaključiti da su se iste pogreške pojavile tijekom dvaju analiziranih sučeljavanja, no ne istom čestotom. *Ad populum* u sučeljavanjima nije bio najčešći, no pojavio se nekoliko puta i to nešto češće kod Zorana Milanovića. *Ad hominem* je, slično kao i u istraživanju Kišiček i Stanković (2011), jedna od najčešćih pogrešaka, što je i razumljivo, budući da se njime želi umanjiti vjerodostojnost sugovornika.

Kišiček (2008) u svojoj analizi i usporedbi muške i ženske retorike zaključuje da postoje određeni retorički elementi za koje se na temelju analize vjeruje da će ih češće i više koristiti muške, odnosno ženske osobe. Za muške govornike jest upotreba smicalice *ad hominem* što se objašnjava time što je to "način kojim se nedostatak argumenata za obranu svojeg stava prikriva napadanjem ličnosti ili postupaka suparnika"(Kišiček, 2008:199). Upravo je ta pogreška najčešća i u sučeljavanjima analiziranim u ovome radu. Druga smicalica karakteristična za muške govornike *argumentum ad populum* - način na koji se nedokazana i neobrazložena tvrdnja podmeće kao činjenica (jednostavnim navođenjem da je "to svima poznato"). Također, istraživanje Kišiček (2008) pokazalo je da se žene kod korištenja argumenta autoriteta češće pozivaju na stručnjake ili više instance, a muškarci posredno ili neposredno navode sebe kao autoritet. Ne može se napraviti usporedba sa ženskim govornicima, ali se može zaključiti da su i Andrej Plenković i Zoran Milanović sebe navodili kao autoritet, što kroz obrazovanje, poziciju ili iskustvo koje su stekli na određenim pozicijama.

U istraživanju Kišiček i Stanković (2011) također je uzeta u obzir razlika lijeve i desne političke opcije pa tako je za ljevicu, koju u ovom istraživanju zastupa Zoran Milanović, koja se zalaže za jednakost svih ljudi i jednaka prava, očekivano je da će koristiti mnogo više pogrešaka *ad populum* i *ad misericordiam*, dok, s druge strane, desne stranke, koju u analiziranim sučeljavanjima zastupa Andrej Plenković, koje reprezentiraju poštivanje autoriteta, nacionalnu svijest i moral, očekivano je da će koristiti više argumenata *ad baculum*, *ad hominem*, *ad verecundiam* i generalizacije. Hipoteza se pokazala samo djelomično točnom. Zoran Milanović je činio nešto više pogrešaka *ad populum* i *ad misericordiam*, no ta razlika nije prevelika. Andrej Plenković, s druge strane, iako se u hipotezi očekivalo da će koristiti više argumenata *ad baculum*, *ad hominem*, *ad verecundiam* i generaliziranja, nije ih činio, štoviše, nije uočena ni jedna pogreška *ad baculum* ni *ad verecundiam*, dok su *ad hominem* i generalizacija prisutne i česte, no ne čini ih češće od svog političkog protukandidata Zorana Milanovića.

7.3. Retorički stil

Kišiček (2015) navodi kako suvremena retorika ne zanemaruje, već naglašava važnost izbora riječi, govorničkoga stila kojim se stvara užitak kod publike te navodi kako "u svijetu u kojem (uglavnom) vlada sloboda govora, u kojem se govornici pojavljuju i nestaju s javne scene, u kojem političari (kao profesionalni govornici) dobivaju sve više medijskoga prostora i sve lakše dopiru do publike, teško je postati i ostati originalan i pamtljiv." Budući da, kako Kišiček (2015) navodi, "javni govor (osobito politički) često vrvi floskulama i praznim riječima, a argumente vrlo često zamjenjuju osobne uvrede, kolokvijalni rječnik te nizak govornički stil", u ovom će se poglavlju analizirati retorički stil obojice kandidata te dati odgovori na pitanja služe li se oni figurama te u kojoj mjeri su zastupljene.

Retoričke figure mogu se nazvati "devijacije od uobičajenog govora" (Runjić-Stoilova i Stanković, 2016). Prema Reisigl (2006 prema Runjić-Stoilova i Stanković 2016) tropi ispunjavaju različitu svrhu u političkom diskursu, uglavnom za stvaranje pozitivne vlastite slike, a loše slike političkog protivnika. Anita Runjić-Stoilova i Davor Stanković analizirali su figure u predsjedničkoj kampanji 2009/2010. u Hrvatskoj te su izdvojili metaforu, metonimiju, sinegdohu kao najčešće trope/figure u političkim govorima te zaključili kako je korištenje metafora osobito pogodno za politički diskurs jer omogućuju govorniku da se lakše približi ljudima te im olakša prihvaćanje ideja. Perelman i Olbrecht-Tyteca (1969) u dijelu o figurativnosti u uvjeravanju, osim metafore, metonimije i sinegdohe, kao tipične figure navode još i aluziju, oratoričku definiciju, perifrazu, autonomaziju, prolepsu (anticipaciju, presumpciju), onomatopeju, ponavljanje, anaforu, amplifikaciju, sinonimiju, aluziju te apostrofu.

Oba analizirana sučeljavanja prepuna su figura kojima kandidati žele svoj govor učiniti ukrašenijim i zanimljivijim publici. Zoran Milanović ih koristi češće nego njegov protukandidat Andrej Plenković. Najzastupljenije su figure riječi ili tropi. Figure riječi ili tropi "slikoviti su izrazi nedoslovnoga, prenesenoga, logički nepreciznoga značenja." (Škarić, 2008:119). Česti su u retorici budući da svojom slikovitošću zamjenjuju neke uobičajene izraze.

U analiziranim sučeljavanjima čest trop je eufemizam, kojim se "ublažava izraz umjesto primarnog koji ili označavaju neugodne i grube sadržaje, ili su već kao izrazi tabui" (Škarić, 2008:124). Milanović ga čini u primjerima: "Najizloženiji i najslabiji u društvu" kojim nastoji izreći ublaženi izraz za invalide, umirovljenike i socijalne slučajeve. Zatim:

"Gospodin Mimica govori neistinu" čime želi reći da laže, samo ublaženim riječima. Nadalje, eufemizam je vidljiv i u primjeru: "A što se tiče trga, mislim da bi nadležne vlasti u Zagrebu mogle naći puno primjereniji naziv tom trgu." te "Učinit ću sve da onima koji se poigravaju s hrvatskim pravosuđem učinim život teškim u Hrvatskoj." Izraz "oni koji se poigravaju s hrvatskim pravosuđem" zamjenjuje prekršitelje. Plenković se rjeđe služi eufemizmima te je pronađen u primjerima: "Ne, mene nitko ne drži za vrat, ja imam mandat puno jači nego vaš". Ublažio je izraz da njega ne kontroliraju ili nadgledaju te da nema puno pravo donošenja odluka sa izrazom "držati za vrat". U sljedećem primjeru: "A evo pokušavala je i oporba pronaći neku slabu točku (...)", slaba točka u njegovom slučaju označava nedostatak.

U analizi retoričkog stila, kod kandidata je česta uporaba aluzije, figure koja pripada tropima. Aluzija se, prema Škariću (2008) uočava kad se govori jedno, ciljajući na nešto drugo; to drugo ima neke bitne osobine onoga što se izreklo. Plenković je upotrebljava u sljedećem primjeru: "I vidite da nakon toga nije bilo nikakvih ispada za razliku od kolege Milanovića koji eto, bavio se lekarima." Milanović se služi aluzijama u primjerima: "Ali moj deda kako sam ga zvao nije uzimao ambasadore za taoce i to što su napravili je nanijelo ogromnu štetu, ogromnu štetu hrvatskom imenu i hrvatskoj ideji u Skandinaviji i zapadnoj Europi." Aluziju upotrebljava i u primjeru: "To bi bio neugodan proces jer bi se neke stvari otvorile o kojima se u međuvremenu ne priča."

Obojica kandidata služe se epitetima, no ne toliko često, Milanović u primjerima: "profesionalan, pedantan, hladan (...)" kad opisuje Andreja Plenkovića, zatim: "to nas čini simpatičnijom i otvorenijom zemljom." Dok ga Plenković koristi u primjeru: "Zato ćemo fokus staviti i na pitanje cjelovite, uravnotežene porezne reforme."

U analizi sučeljavanja uočena je uporaba metonimije, tropa kojim se "nešto izriče riječju drugog značenja koji je u nekom odnosu s prvim" (Škarić, 2008:121). Kod Plenkovića metonimiju nalazimo u primjeru: "HDZ, naravno, želi pomoći hrvatskom selu" što ne znači doslovno, već znači da žele poboljšati situaciju u poljoprivredi u Hrvatskoj. Kod Milanovića metonimija je vidljiva u primjeru: "Znam se suprotstaviti hladnim birokratskim mozgovima iz Bruxellesa", gdje se pod mozgovima ne misli doslovno o mozgu kao organu, već označava pamet i sposobnost osoba koje su na čelu Europske unije.

Metafora je jedna od najčešćih tropa koji se pojavljuju u retorici te su je Runjić-Stoilova i Stanković (2016) uz metonimiju i sinegdohu uočili kao najčešću u analizi predsjedničke kampanje 2009/10. u Hrvatskoj. Primjere metafore vidimo kod Milanovića: "HDZ je moćna mašinerija." (...) "Očito niste u stanju vodit stranku nego pužete za njom." (...) "To je utakmica u kojoj mi imamo uvijek suca. HDZ igra bez suca." Milanović u

posljednjem primjeru želi reći da SDP igra pošteno, a HDZ ne. Zatim u primjeru: "Medison i sve druge privatne firme su visokim zidom ograđene od hrvatske Vlade" čime želi reći da Vlada nema veze s privatnim firmama. I naposljetku u primjeru: "Dignuta je velika galama oko toga" u kojem velika galama označava negodovanje. Plenković se metaforom služi čini nešto rjeđe, a vidljiva je u primjeru: "I učine ključni korak gdje su Hrvati motor puta BiH u Europsku uniju."

Usporedbu koriste i Plenković i Milanović samo jednom u oba sučeljavanja. Plenković u primjeru: "Ja moram priznat da je ova cijela rasprava o obrazovnoj reformi jedna fascinantna rasprava kao da živimo u nekom drugom kontekstu, u nekom drugom prostoru." Kod Milanovića usporedba je vidljiva u primjeru: "Oni su moćni i silni i ako ih slušaš, završiš kao Grčka."

Kod Milanovića je uočena i figurakolja se naziva amblem, a koja označava "riječ za konkretan predmet, ali mu je drugo, preneseno značenje jasno određeno" (Škarić, 2008:123): "I švicarac, o tome nismo ništa govorili" Pod švicarac Milanović misli na cijelu situaciju u Hrvatskoj s kreditima u švicarskim francima. Zatim koristi i figuru hiperbolu: "Pobačaj je grozna stvar, ali izručiti žene fušerima po garažama i podrumima je katastrofa." Još jedan primjer kada Milanović koristi hiperbolu je: "Devalvacija kune nije nijansa, to je pitanje svih pitanja", preuveličavajući je, budući da sigurno nije jedino važno pitanje trenutno u Hrvatskoj. Zatim čini i personifikaciju: "Državne financije su stabilnije" te alegoriju: "Kako smo se nosili tada, s kakvom smo krizom bili suočeni, za koju se ne možete pripremiti, kako ni jedna taraba, plod, lijeha nije zgažena."

U sučeljavanjima je uočena i metabola koja pripada u figure misli. Metabolu, kao čestu figuru u retorici spominju Perelman i Olbrechts-Tyteca (1969:176), a označava "drugo ime za ponavljanje iste misli različitim riječima" (Bagić, 2012:186). Metabolu čini Plenković u primjerima: "Kada je riječ o umirovljenicima, dakle našim sugrađanima 3. dobi", zatim: "Da naše obitelji ostaju, da mladi ne odlaze." te u primjeru: "Vi kao Vlada i diplomacija, ne da nam niste pomogli, nego nam niste učinili ništa." Kod Milanovića je možemo pronaći u primjeru: "Nikoga ne uzimamo zdravo za gotovo, kraj nas nitko ne vene".

Plenković se služi anaforom, koja pripada figurama riječi, a označava ponavljanje prvih dijelova rečenica čime se "izraz čini snažnim i dinamičnim" (Škarić, 2008:136). Primjer anafore kod Plenkovića je sljedeći: "Ono što je meni bilo indikativno je dakle da ste vi rekli da poznajete Europsku uniju, da poznajete europske vrijednosti, da ste 3 dana prije članstva napravili jedan potez..."

Od figura riječi, Plenković u jednoj rečenici čini epiforu, ponavljanje završetka rečenice te anadiplozu, figuru "u kojoj je završetak prve rečenice jednak početku iduće rečenice" (Škarić, 2008:137): "Ova Vlada, trenutna Vlada, Vlada u kojoj je većina HDZ (...)." Anadiplozu čini i u primjeru: "Ali moj deda, kako sam ga zvao, nije uzimao ambasadore za taoce i to što su napravili je nanijelo ogromnu štetu, ogromnu štetu hrvatskom imenu i hrvatskoj ideji u Skandinaviji i zapadnoj Europi." Anaforu čini i Zoran Milanović u primjeru: "Ja sam došao tamo, bio s tim ljudima, bio s tim narodom, bilo je grozno, bilo je sve zapaljeno." Ili u primjeru: "Ne žalim se, ne plačem, nisam tražio razumijevanje." Zatim: "Da, centralne banke su totalno neovisne(...). Da, zemljama članicama naročito onima manjima (...). I da, i da, to što je hrvatski sustav (...)." Osim anafore, Milanović čini i epiforu, figuru u kojoj se ponavljaju završni dijelovi izraza ili rečenice: "Radi se više, cijene nas više."

Milanović često ponavlja dijelove rečenice, kao u primjeru: "Tu nema ideologije, tu nema ideologije." Čime čini, prema Škariću (2008), omiljenu, jednostavnu i od češćih figura koja se svrstava u figure riječi. Ostali primjeri u kojima se Milanović služi ponavljanjem su: "Pravo žene na izbor je pravo žene na izbor." te "Tko sam ja da im sudim. Tko sam ja da ima sudim?"

Plenković se služi ironijom: "Pa sad ste me podsjetili na jednu od vaših velikih postignuća iz 2010. kad smo mijenjali hrvatski Ustav, kada ste, niste pristali na izmjenu paketa onih dijelova Ustava koji su bili potrebni za ulazak u EU bez da reducirate broj zastupnika Hrvata izvan Hrvatske u Hrvatskom saboru, na fiksna 3 i da im pritom ograničite glasovanje isključivo u onim gradovima gdje su sjedišta diplomatskih misija i konzularnih ureda i prevenirali ljude da sudjeluju u izborima." Na početku Plenković ironično kaže da je Milanović ostvario "veliko postignuće", a ne misli to zapravo. Ironijom, figurom koja se svrstava u figure misli se "ismjehuje nešto, tako što se o tome, doslovno uzevši, govori pohvalno" (Škarić, 2008:126). Još jedan primjer ironije kod Plenkovića: "Za vrijeme vlade gospodina Milanovića povećanje javnog duga bilo je za oko 80 milijardi kuna i ako zna dobro te brojke, sigurno će ih se sjetiti." Milanović se njome također služi, što je vidljivo u primjeru: "HDZ nam je u pola godine priredio veselje s tim", čime zapravo misli suprotno, da je HDZ učinio nešto loše.

Plenković često koristi riječi koje nisu primjerene širokoj publici zato što je riječ o pravnim slučajevima i pravnoj terminologiji te stranim izrazima, čime ne vodi računa o heterogenosti publike, a što je prema Zarefskom (2008) važno obilježje političkih govora: "Jugoslavenska propaganda iskoristila naravno taj slučaj da bi diflamirala Hrvatsku, da bi diflamirala sve one koji su se borili za hrvatsku slobodu (...). Kada je riječ o zakonu koji nije

kolega Milanović univerzalna jurisdikcija, ta retorika i narativ koji Srbija forsira. To je zakon hibridni o regionalnoj jurisdikciji gdje si Srbija daje pravo da procesira hrvatske državljane za kaznena djela protiv hrvatskih državljana, a to je nedopustivo, a to smo pokušali i zakonom o ništetnosti, a imali smo sada konačno kvalitetnu međunarodnu akciju koja je prihvaćena. Za razliku od vas." Zatim u primjeru: "Fleksibilizacija ili fleksigurnost koja je dakle model skandinavskih zemalja."

Milanović se služi stranim izrazima te time također ne uzima u obzir heterogenost publike, što je vidljivo u primjerima: "Neoporezivi dio plaće zato što utječe na agregatnu potražnju, dakle supply side." Zatim: "Dakle, ono što ljudima ostaje kao despicable income, dakle ono što imaju mogućnost trošiti." Posljednji primjer: "Ovo o čemu gospodin Plenković govori nije neki *clinical trial*, nekakvo farmakološko ispitivanje lijeka." Retorička funkcija takvog rječnika jedna je od taktika i Plenkovića Milanovića kojom oni nastoji graditi svoj *etos* stručnjaka.

Milanović često djeluje agresivno u svome izlaganju što se može uočiti njegovom izjavom o osobama iz HDZ-a: "Ja bih takve ljude hapsio – ako mogu biti tako direktan, ali to nije moj svijet." Ili u primjeru: "Dakle da, vratit ćemo INU pod Hrvatski utjecaj, učinit ću sve da se to dogodi. Probali smo lijepo, ne ide, smatraju nas naivcima, ne bu išlo dalje."

Milanović u nekim slučajevima želi reagirati na odgovor Andreja Plenkovića, a kad dobije riječ, negoduje i kaže da ne želi ponovno raspravljati o nekim pitanjima: "10 godina se oko toga natežemo. Dakle to su dvije hrvatske vertikale, i Radić. Tuđman je imao dobro mišljenje o Titu, nosili su istu kapu, istu zvijezdu. Ja tu kapu nisam nosio. Smatram da Tuđmanu treba dati recimo Markov trg. Svetu Marko nije zaštitnik grada Zagreba, to je Sveta Majka od kamenitih vrata. I to je to, umoran sam već od razgovora o tom. A što se tiče ovog pitanja koje ste postavili sad, nemam ni vremena za odgovor za njega." Milanović umjesto riječi raspravljamo, koristi riječ natežemo se te time pridaje konotacije o tome da je to bespotrebno. S jedne strane služi se stručnim terminima, ali vrlo često koristi i kolokvijalne riječi.

Milanović često naglašava kako je umoran raspravljati o nekim temama, kao u primjerima: "Ja nemam ambiciju da se s time nastavimo natezati. Ovu vrstu dijaloga neka vode u HDZ-u. Neka se pitaju tko su bili njihovi mentori i sponzori. To je bit priče. Ja u tome neću sudjelovati. Dosta je. Umorni smo." Zatim: "Mi nismo Poljska, nego smo Hrvatska, naša povijest je drukčija, ali, pobogu, dosta o tome." Te u primjeru: "Ma nema smisla da repliciram, jel da?"

Milanović se često služi imperativima: "Nemojmo ljude, dakle nemojmo manipulirati ljudima."; "Ajmo malo bit ponizni."; "Ajde da se toga ostavimo."; "Ali, pobogu, dosta o tome!"; "Budimo odgovorni." Uporabom imperativa odaje dojam odlučnosti, ali i agresivnosti.

Kako je ranije navedeno, prema Zarefskom (2008) karakteristike političke argumentacije su nedostatak vremenskog ograničenja, nedostatak jasnog završetka, heterogenost publike i pretpostavka da je takva argumentacija dostupna svima. Sve navedene karakteristike pronalazimo i u govorima analiziranih političara. Budući da su teme o kojima se u sučeljavanjima govori, a to su gospodarstvo i financije, svjetonazorska pitanja poput pitanja o spornom pozdravu "Za dom spremni!", stavovima o Josipu Brozu Titu, Franji Tuđmanu i sl., zatim unutarnja politika, zdravstvo, sve učestalija depopulacija i druge uvijek aktualne teme u Hrvatskoj, iako je govornik možda vremenski ograničen u okviru televizijskog termina sučeljavanja i ograničenja od 1 minute za svaki odgovor (osim u početnom i završnom iznošenju programa), navedene su teme zapravo uvijek otvorene za raspravu i time završetak nikada nije potpuno jasan, čak i kada se možda čini da je rasprava završena. Heterogena publika i pretpostavka da je govor dostupan svima ograničavaju govornike na generalizacije, topose, *ad populume*, sve ono što smo je pronađeno i u analiziranim sučeljavanjima.

U radu je navedeno kako je jedan od načina strateškog manevriranja prema Zarefskom (2008) uz promjenu teme, modificiranja relevantne publike, pozivanja na liberalne i konzervativne pretpostavke, preoblikovanje argumenta, korištenje kondenzacijskih simbola, poziv na „nepovratni trenutak” (*the locus of the irreparable*) i korištenje figura i tropa u argumentaciji. Perelman i Olbrechts – Tyteca (1958/1969) pokazali su kako oni imaju ulogu pojačavanja ili oslabljivanja argumenata, jasnoće odabira te povećanja ili smanjenja prisne veze između sudionika rasprave i publike. Analiza je pokazala kako obojica kandidata imaju bogat retorički stil, što dokazuje pronalazak velikog broja stilskih figura u njihovim govorima. Najzastupljenije figure su one koje pripadaju figurama riječi ili tropima, što označava "slikovite izraze nedoslovnoga, prenesenoga, logički nepreciznog značenja" (Škarić, 2008:119).

Retorički stil Zorana Milanovića bogatiji je u smislu različitih figura kojima se služi. Kod njega najčešće susrećemo trope: metaforu, perifrazu, eufemizam, ponavljanje dijelova rečenice, aluziju te pojedinačne primjere metonimije, usporedbe, amblema i alegorije. Od figura koje ne pripadaju tropima uočena je hiperbola koja prema Bagiću (2012) pripada u figure misli. Zoran Milanović se u svojim govorima često služi imperativima te žargonizmima čime odaje svoje geografsko podrijetlo te odaje dojam običnoga čovjeka koji ima snage i želje

promijeniti lošu situaciju u kojoj se Hrvatska nalazi. S druge strane, upotrebom stranih izraza i pravne terminologije nastoji djelovati učeno i gradi svoj *etos* stručnjaka.

Retorički stil Andreja Plenkovića nešto je siromašniji figurama od Zorana Milanovića. Analiza je pokazala kako su najčešći tropi u Plenkovićevoj retorici eufemizam, metafora, metonimija, usporedba, aluzija i epitet. Plenković se služi i ironijom koja pripada figurama misli te anaforam, epiforam i anadiplozom koje Škarić (2008) svrstava u figure riječi, a Bagić (2012) u figure dikcije. Plenković u svojim govorima također koristi učene izraze, najčešće pravne terminologije koji nisu razumljivi heterogenoj publici, no djeluje učeno, čime nastoji ojačati svoj intrinzični *etos* (Fahnestock i Secor, 2014) odnosno dojam koji govornik ostavi o sebi nakon govora. Intrinzični *etos* može pojačati ili oslabiti govornikov ekstrinzični *etos*, jer slaba izvedba navest će nas da ponovno procijenimo govornikovu reputaciju. Ironijom se, s druge strane, nastoji učiniti zanimljivijim i simpatičnijim publici.

7.4. *Govorna izvedbai vizualni znakovi*

Govorna izvedba uključuje ono što govornik kaže te način na koji to kaže. Uspješna govorna izvedba "počinje sa stavom", a govornik mora biti "zainteresiran za temu o kojoj govori te imati želju prenijeti to na svoju publiku" (Osborn i Osborn, 1997:344).

Govorna izvedba je s jedne strane analizirana prema protokolu fonetskog statusa (Varošaneć-Škarić, 2010:104) koji koriste fonetičari i ostali pedagozi glasa koji rade s javnim govornicima. a s druge strane su analizirane su geste, koje se svrstavaju u vizualne znakove, a koje prate govor budući da i one jednako kao i govor doprinose procjeni govorne izvedbe. Prema Varošaneć - Škarić (2010:101) protokol fonetskog statusa "uzima u obzir govorna sredstva i izražajnost, tj. način korištenja tih sredstava." Govorna se izvedba u fonetskom statusu raščlanjuje na "fonaciju – glas, segmentalne i suprasegmentalne članke govora, a to su dikcija (koju dalje raščlanjujemo na izgovor glasnika samoglasnika i suglasnika, asimilacije, izgovorne pogreške – dijalektalni, lokalni izgovor, izgovorne mane), naglasci, izražajnost i glatkoća" (Varošaneć - Škarić, 2010: 101).

Prema Varošaneć-Škarić dikcija može biti "nedostatna, odnosno labava, zatim loša, dostatna, dobra te izvrsna" (2010:101), dok se ukupna izražajnost procjenjuje se "lošom, dobrom ili izvrsnom prema govornom stilu",a uzima se u obzir "logičko isticanje, logičke stanke, ritam kojim može biti primjeren ili isprekidam, brzina (tempo) govora koja može biti primjerena, spora te brza" (2010:108).

Zoran Milanović ima normalan glas, srednje visine i srednje glasnoće modalne fonacijske vrste. Dikcija mu je primjerena te nema izgovornih mana, ali tu i tamo mu se pojavi koja izgovorna pogreška kao što je ispadanje suglasnika: /'ko/, /neam/ te dijalektalni izgovor kad kaže: "ne bu išlo" pri čemu odaje svoje podrijetlo, a to je Zagreb. Naglasni sustav mu je općeprihvatljivi izgovor hrvatskog (OPIH) no ponekad mu se dogodi da potpuno pogriješi naglaske kao u primjerima: /rezulta't/, /skandinàvske/. Izražajnost je izvrsna budući da ima logičkih isticanja i stanki te je ritam kao i tempo govora primjeren i mijenja se ovisno o sadržaju. Glatkoća obojice kandidata je izvrsna. "Visina tona je osjetljiva na emocije i obično će se povisiti pod pritiskom" (Osborn i Osborn, 1997:359). Budući da se sučeljavanje odvija u studiju, bez prisutnosti publike očekivano je da nema nikakve buke koja bi utjecala na moguće povišenje tona, no prilikom govorenja u isto vrijeme, zatim zbog neke Plenkovićeve izjave, kad želi naglasiti kako su neke mjere koje Plenković navodi već učinjene te općenito kad nešto naglašava, Milanović povisi ton. Prema Osborn i Osborn (1997) "lakše" teme dozvoljavaju brži tempo govora", a kako bi govor bio efektan, potrebno je "varirati tempo u skladu sa sadržajem govora, a to znači korištenje pauza" (1997:359). Milanović mijenja tempo govora ovisno o sadržaju pa tako ako želi nešto naglasiti, usporava tempo i naglašava svaku riječ (20:10).

Andrej Plenković ima ugodan, nizak glas srednje glasnoće, modalne fonacijske vrste. Dikcija mu je također primjerena te isto kao ni Milanović nema izgovornih mana. Budući da je i on iz Zagreba, ponekad to utječe na njegov izgovor pa mu se dogodi da upotrijebi naglaske na pogrešnim mjestima kao npr.: /refòrmu/ ili /òdnositi/, no naglasni mu je sustav većinom općeprihvatljivi (OPIH). Izražajnost mu je izvrsna, mogu se čuti logička isticanja, primjerene stanke, a ritam mu je također primjeren. Tempo govora je primjeren, a glatkoća izvrsna.

Govorna izvedba gotovo obojice političara pokazuje visok stupanj samopouzdanja i sigurnosti, geste primjereno prate govor, a često upotrebljavaju gestu "zvonik", što označava "pouzdan i samouvjeren stav te se njome često služe samouvjereni, nadmoćni ljudi priopćavajući njome svoju vjeru u sebe" (Pease i Pease, 2008:132).

Zoran Milanović je tijekom oba sučeljavanja mnogo ekspresivniji za razliku od Andreja Plenkovića, a svojim gestama pokazuje visok stupanj samouvjerenosti i nadmoći. U njegovoj govornoj izvedbi može se primijetiti veća raznolikost načina govora u smislu promjene glasnoće, brzine govora te naglašavanja pojedinih riječi kada ih želi dodatno istaknuti. Govornici koji govore "monotono, nikada ne mijenjajući visinu tona, glasnoću ili brzinu, odaju jasnu poruku, a ta je da nemaju mnogo interesa za temu o kojoj govore ili za

publiku kojoj se obraćaju" (Osborn i Osborn, 1997:363). Njegovu ekspresivnost dodatno pojačava i upotreba određenih fraza i riječi kojima se služi, a kojima nastoji pojačati svoju misao, kao u primjerima: "zakon se brutalno krši", zatim "izručiti žene fušerima po garažama i podrumima je katastrofa". Plenkovićeve su geste, s druge strane, suptilnije, a kroz oba sučeljavanja je mnogo smireniji i "taktičniji". Na Milanovićeve komentare uglavnom odgovara smireno, bez povisivanja tona i bez promjene brzine govora iako ne bez iznimaka, a navodi se primjer kad je povisio glas kad se uzrujao na Milanovićeve komentare u kojemu mu prigovara kako nije iskreno naveo kolika mu je plaća i pri čemu Milanović naglašava da zna da to nije ukraden novac. Plenković se osjetio napadnutim te povisuje glas: "Zanimljivo je kakav stav ima gospodin Milanović prema zastupnicima Europskog parlamenta".

Prilikom izlaganja kandidati se međusobno ne gledaju se u oči, čak ni kada jedan drugome odgovaraju na replike ili postavljaju pitanje, već se obraćaju voditelju koji zapravo simbolizira i publiku koja prati sučeljavanje na TV-u. "Čest pogled ravno u oči odaje iskrenost, otvorenost i poštovanje, a nedostatak pogled u oči sugerira da nam nije stalo do slušača ili da nas je strah sugovornika ili publike."

Od vizualnih znakova, Zoran Milanović se češće služi gestama, koje, iako su većinu vremena primjerene govoru te služi njegovom pojačanju, ponekada odaju dojam nervoze. Od takvih gesti Milanović dodiruje, popravlja kravatu, dodiruje usta, dodiruje glavu ili oko. Dodirivanje nosa prema Pease i Pease (2008:184) može signalizirati govorenje neistine, uznemirenost, uplašenost ili ljutitost. Dodirivanje usta "osim što se može povezati s laganjem ili prijevaram", može označavati i "unutarnju potrebu za uklanjanjem sumnje" (Pease i Pease, 2008:151), dok dodirivanjem oka "mozak pokušava spriječiti obmanu, sumnju ili nešto neugodno što sviđi, ili izbjeći gledanje u lice onome kome laže" (Pease i Pease, 2008:149).

Andrej Plenković od takvih gesti namješta sat, dodiruje lice, pogledava na sat ili si dodiruje vrat, što prema Pease i Pease (2008:150) označava izražavanje sumnje prema osobi koja govori.

Govorni bonton uključuje ponašanje govornika tijekom davanja izjava ili sučeljavanja. Kišiček i Stanković (2014:125-126) navode kako su neka od pravila govornog bontona prikladno oslovljavanje, ne upadanje drugima u riječ, ne prekidanje sugovornika, uvažavanje tuđeg mišljenja, pridržavanje vremena koje im je dodijeljeno za govorenje te navode kako je i neverbalna komunikacija sastavni dio govornog bontona, a primjeri njegovog kršenja su upiranje kažiprstom, neprimjereno odijevanje i sl. Milanović češće od Plenkovića ne poštuje zadano vrijeme za repliku, upada Plenkoviću u riječ, ne želi završiti sa svojim izlaganjem, upada u riječ voditelju te mu se čak i suprotstavlja kad kaže: "Koji je smisao replike ako je ne

možu iskoristiti". I Plenković, iako znatno manje, upada u riječ svom protukandidatu ili mu dobacuje komentare dok on govori.

Milanović nekoliko puta ponavlja iste fraze, što čini kada nije siguran u ono što govori, a time umanjuje svoju vjerodostojnost. Kao npr. u izjavama: "Budimo iskreni s građanima, budimo iskreni, dakle, tu moramo govoriti istinu" ili se služi ponavljanjima koja obično nisu povezana s odgovorom koji je dao, a često se pojavljuju na kraju njegovog odgovora ili replike: "Nije u redu da ih pritisnemo porezima. Rekao sam, nema novih poreza. I neće biti novih poreza." Zatim: "I uvjeren sam da je to moguće. Dakle nacionalnim dioničarstvom. Jer ovako dalje ne ide. Ovako dalje ne ide! (...) Tu nema ideologije, tu nema ideologije." Ili ne odgovara na pitanje jer navodi kako vjerojatno nema vremena za repliku: "Ovo nije istina. Ali ja mislim da nemam prava na repliku. Malo smo se ovdje pogubili.", zatim "S obzirom da ustrajete na toj mjeri o neoporezivom dijelu dohotka od 3750 kuna zajedno s drugim mjerama, dakle, to znači, dakle doći ćemo na to kasnije".

Ni Zoran Milanović niti Andrej Plenković ne čitaju s materijala koje su pripremili, što uz spremne odgovore teuvodne i završne govorepokazuje kako su se dobro pripremili za sučeljavanje. Andrej Plenković je tijekom obaju sučeljavanja djelovao smirenije i spremnije, nije mu se dogodilo, za razliku od Zorana Milanovića, da se zbunio prilikom odgovora na pitanje. Zoran Milanović kroz oba sučeljavanja bio mnogo ekspresivniji, znatno se više služio gestama koje prate govor, ali je povisivanjem tona i tempa govora te čestim dodirivanjem lica i tijela (dodirivanje nosa, lica, namještanje kravate i sl.), kao i upadanjem u riječ sugovorniku, djelovao nervoznije.

8. Zaključak

Najučinkovitije sredstvo uvjeravanja u političkom govorništvu prema Aristotelu (1989) je govornikov karakter te ga i Zoran Milanović i Andrej Plenković u svojim izjavama nastoje izgraditi te istaknuti vlastitu vjerodostojnost, stručnost i iskustvo. Koliko je *etos* govornika važan u retorici obojice kandidata vidljiv je kroz nastojanja da pokušavaju umanjiti *etos* protukandidata što se očituje čestom uporabom argumentacijske pogreške *ad hominem*. Fahnestock i Secor (2004) dijele *etos* na ekstrinzičan i intrinzičan, a obje vrste su pronađenei kod Plenkovića i Milanovića. Svoj *etos* najčešće temelje na čimbeniku koji utječe na vjerodostojnost govornika, *phronesisu*(Aristotel, 1989:82) koji označava razboritost, a koji se postiže očitostima, posebice podacima. I Andrej Plenković i Zoran Milanović svoje tvrdnje

najčešće argumentiraju podacima i činjenicama, nastojeći izgraditi intrinzičan *etos*. Iako Milanović svoj *etos* gradi navodeći bogato dosadašnje iskustvo na čelu Vlade, Plenković više i češće gradi *etos* od Milanovića što je i očekivano jer je "novi" predsjednik stranke te je potrebno da se predstavi u što boljem svjetlu. Osim *etosom*, kandidati se prilikom uvjeravanja služe i *logosom* budući da nastoje argumentirati svoje tvrdnje kako bi stekli povjerenje publike. Plenković se prilikom argumentiranja tvrdnji najčešće služi činjenicama i statističkim podacima (brojevi i postotci), dok su u manjoj mjeri zastupljeni slučajevi, citati i definicije. Zoran Milanović svoje tvrdnje najčešće potkrjepljuje statističkim podacima, toposima, primjerom i citatom.

Najzastupljenije su, očekivano, bile političke tvrdnje, a odmah nakon njih i činjenične te vrijednosne tvrdnje kojih je bilo najmanje. Prema Fahnstock i Secor (2004) politička tvrdnja sastoji se od triju dijelova: preliminarne argumentacije, tvrdnje i argumenta. Takve potpune političke tvrdnje imaju povremeno i Zoran Milanović i Andrej Plenković iako Andrej Plenković nešto češće, no mjesto njih najčešće koriste nepotpune političke tvrdnje, sastavljene samo od tvrdnje ili tvrdnje i argumenata.

Retorički stil Zorana Milanovića bogatiji je u smislu figura kojima se služi, a najčešće su to metafore, eufemizam i ponavljanje dijelova rečenice, dok Andrej Plenković ima nešto siromašniji retorički stil, a od figura najčešće se služi eufemizmom, metaforom i metonimijom. Argumentacijske pogreške su jako česte te ih čine obojica kandidata. Najčešće pogreške koje koriste su *ad hominem*, *red herring* te *straw man*, iako ih Zoran Milanović čini češće. Andrej Plenković se kroz oba sučeljavanja činio staloženijim i pripremljenijim od Zorana Milanovića što se moglo primijetiti po umjerenim gestama, umjerenom govornom glasnoćom i primjerenim tempom govora. Milanović je, s druge strane, djelovao mnogo ekspresivnije u svom nastupu, zahvaljujući izraženijim gestama i većim promjenama glasnoće i tempa govora ovisno o sadržaju i raspoloženju. Obojica kandidata su nastojala poštivati govorni bonton, no ne uvijek uspješno, što se očitovalo upadanjem u riječ voditelju, protukandidatu te nepoštivanjem zadanog vremena govorenja. Zoran Milanović je češće kršio govorni bonton čime je djelovao nervozno i blago nasrtljivo.

Zaključno, uzimajući u obzir sve navedene faktore, može primijetiti da je Andrej Plenković bio retorički bolji od Zorana Milanovića, a što je u konačnici možda i utjecalo na njihov rezultat na izborima i pobjedu HDZ-a.

9. Literatura

1. Anić, V. (2003) *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. Aristotel (1989) *Retorika*. Zagreb: Naprijed.
3. Bagić, K. (2012) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Beker, M. (1997) *Kratka povijest antičke retorike*. Zagreb: ArTresor.
5. Biočina, Z. (2014) *Govorna izvedba i argumentacija hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Blair, J. A. (2005) *A Time for Argument Theory Integration*. U: C. A. Willard (ur.), *Critical Problems in Argumentation: Selected papers from the 13th Biennial Conference on Argumentation sponsored by the American Forensics Association and the National Communication Association* (str. 337-344). Washington: National Communication Association.
7. Bogdanović, I. (2014) *Metodički pristup obradi političkih govora u nastavi*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Booth, W. C. (2004) *The Rhetoric of Rhetoric. The Quest for Effective Communication*. Blackwell Publishing: USA.
9. Ciceron (2011). *Podjele u govorništvu*. Zagreb: Latina et Graeca.
10. Fahnestock, J., Secor, M. (2004) *A rhetoric of argument*. Boston: McGraw-Hill.
11. Hamblin, C.L. (1970) *Fallacies*. London: Methuen.
12. Hayes Andrews, P., Andrews, J.R., Williams, G. (2002) *Public Speaking: Connecting You and Your Audience*. Second edition. Boston: Houghton Mifflin Company.
13. Johnson, R.H. (2010) *Manifest rationality. A pragmatic theory of argument*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
14. Kienpointner, M., Kindt, W. (1997) On the problem of bias in political argumentation: An investigation into discussions about political asylum in Germany and Austria. U: *Journal of Pragmatics*, 27. Str. 555-585.
15. Kišiček, G. (2008) Usporedba muške i ženske retorike u politici. U: *Govor: časopis za fonetiku*. XXV, 2: 189-202.

16. Kišiček, G. (2010). Pogreške u argumentaciji: dvojbe u tumačenju i klasifikaciji. U: *Govor: časopis za fonetiku*. XXVII, 2; 129-145.
17. Kišiček, G. (2013) The Political Discourse on Croatia's EU Accession: A Rhetorical Analysis of the Presentation of the European Union among Supporters and Opponents of the // *What do We Know About the World. Rhetorical and Argumentative Perspectives*. Kišiček, G.; Ž. Žagar I., Charleston, SC, 113-129.
18. Kišiček, G. (2015) Figurativnost u retorici – klasični i suvremeni pogledi. U: *Svijet stila, stanja stilistike*. Zagreb: Filozofski fakultet. Str. 120-140.
19. Kišiček, G., Stanković, D. (2010) Analysis of fallacies in Croatian parliamentary debate. U: F.H. van Eemeren, Garssen, D., Godden, G. Mirchell. (Ur.) *Proceedings of the 7th Conference of the International Society for the Study of Argumentation* (str. 939-949). Amsterdam: Rozenberg/Sic Sat.
20. Kišiček, G., Stanković, D. (2014) *Retorika i društvo*. Zagreb: Naklada slap.
21. Klaić, B. (2001). *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
22. Knape, J. (2007) *Osnovna pitanja retoričke teorije*. U: Razgovori o retorici. (Ur.)
23. Matošić, J. (ur.) (1941) *Nauka o govorništvu i antologija svjetskih govornika - od Demostena i Cicerona do Hitlera i Mussolinia*. Zagreb: Danica.
24. Meyer, M., Maria Carrilho, M., Timmermans, B. (2008) *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Zagreb: Disput.
25. Mohamed, D. (2015) *Goals in Argumentation: A proposal for the Analysis and Evaluation of Public Political Arguments*. Dordrecht: Springer.
26. Odabrao: Zadro, I. (1999) *Glasoviti govori*. Zagreb: Naklada Zadro.
27. Osborn, M., Osborn, S. (1997) *Public speaking*. 4th edition. Boston: Houghton Mifflin Company.
28. Pease, A., Pease, B. (2008) *Velika škola govora tijela*. Zagreb: Mozaik knjiga.
29. Perelman, C., Olbrechts-Tyteca. (1969). *The New Rhetoric: a Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
30. Perelman, Ch. (1982) *The Realm of Rhetoric*. London: University of Notre Dame Press.
31. Poropat Darrer, J., Pletikos Olof, E. (2017) Inaugural Addresses of Croatian Presidents: A Rhetorical Analysis of Values Style and Delivery. U: Runjić-Stoilova, A., Varošanec-Škarić, G. (Ur.) *New Insights into Rhetoric and Argumentation*. Split: Faculty of Humanities and Social Sciences. Str. 157-187.

32. Runjić – Stoilova, A. (2017) Tropes as Rhetorical Devices in Croatian Parliamentary Debate. U: Runjić-Stoilova, A., Varošanec-Škarić, G. (Ur.) *New Insights into Rhetoric and Argumentation*. Split: Faculty of Humanities and Social Sciences. Str. 188-214.
33. Runjić-Stoilova, A., Stanković, D. (2016) *Tropes as Rhetorical Devices in the Presidential Campaign in Croatia*. Academic Journal of Interdisciplinary Studies, Vol 5, No 1. 23-30 str.
34. Siegel, H., Biro, J. (2008) *Rationality, Reasonableness, and Critical Rationalism: Problems with the Pragma-dialectical View of Argumentation*. 22:191–203. Springer Science+Business Media B.V.
35. Simeon, R. (1969) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.
36. Škarić, I. (2000) *Temeljni suvremenoga govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
37. Škarić, I. (1982) *U potrazi za izgubljenim govorom*. Zagreb: Školska knjiga – SN Liber.
38. Škarić, I. (2011) *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
39. Tindale, C. (1999) *Acts of arguing. A rhetorical model of argument*. New York: State University of New York Press, Albany.
40. Tindale, C. (2007) *Fallacies and Argument Appraisal*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
41. Van Eemeren, F., Grootendorst, R. (2004) *A Systematic Theory of Argumentation the Pragma-Dialectical Approach*. UK: Cambridge University Press.
42. Vančura, A.; Tomić D. EU; *The Analysis of Insulting Practices – Sticks and Stones in the Croatian Parliament*// What do We Know About the World. Rhetorical and Argumentative Perspectives. Kišiček, G.; Ž. Žagar I., Charleston, SC, 143-159.
43. Varošanec – Škarić, G. (2010) Protokol fonetskog statusa govorne izvedbe. U: *Fonetska njega glasa i izgovora*. Zagreb: FF press. Str. 101-107.
44. Walton, D. (2006) *Fundamentals od Critical Argumentation*. Cambridge University Press: New York.
45. Wenzel, J.W. (1993) *Rhetoric and Argumentation*. U: An Introduction informal logic. (časopis) XV., 1. University of Illinois.
46. Weston, A. (1987) *A Rulebook for Arguments*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.

47. Zarefsky, D. (2008) *Strategic Maneuvering in Political Argumentation*. U: Van Eemeren, F. H. (ur.) (2009) *Examining Argumentation in Context: Fifteen studies on strategic maneuvering*. Amsterdam: John Benjamins publishing company.

INTERNETSKI IZVORI:

1. https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_parlamentarni_izbori_2016 - pristupljeno 25.1.2017
2. [www.izbori.hr/izbori/ws.nsf/523432E36BACC351C125806D0044164B/\\$FILE/Analiza_provedbe_izbora.pdf](http://www.izbori.hr/izbori/ws.nsf/523432E36BACC351C125806D0044164B/$FILE/Analiza_provedbe_izbora.pdf) - pristupljeno 1.3.2017.
3. www.hr.wikipedia.org/wiki/Andrej_Plenkovic - pristupljeno 16.3.2017.
4. www.hr.wikipedia.org/wiki/Zoran_Milanovic - pristupljeno 16.3.2017.

SNIMKE SUČELJAVANJA:

1. Sučeljavanje na HRT-u, 12. kolovoza 2016.:
<https://www.youtube.com/watch?v=jaNOe7HrVRU&t=324s> - pristupljeno 12.1.2017.
2. Sučeljavanje na Novoj TV, 9. rujna 2016.:
<https://www.youtube.com/watch?v=fYAEkdAdEgc> - pristupljeno 20.1.2017.

Sažetak

Analiza i usporedba retorike Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića u predizbornoj kampanji 2016.

Ovaj rad donosi analizu i usporedbu retoričkog i argumentacijskog profila Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića tijekom dvaju televizijskih sučeljavanja koja su održana u predizbornoj kampanji uoči parlamentarnih izbora 2016. godine. U prvom je dijelu predstavljen teorijski okvir u kojemu je navedeno nešto više o govorništvu, političkom govorništvu i argumentaciji, a u drugome dijelu je izložena metodologija te analiza koja je obuhvatila vrste tvrdnji, način uvjeravanja i argumentacijske pogreške, retorički stil te govornu izvedbu. U ovom se radu nastojalo zaključiti postoje li razlike u retoričkoj strategiji, izboru argumenata, zatim vidjeti jesu li kandidati koristili argumentacijske pogreške te kolika je njihova učestalost, a osim argumentacije i vrsti tvrdnji, cilj je otkriti i kakav je njihov retorički stil, jesu li se služili figurama i tropima te usporediti njihovu govornu izvedbu. Kandidati se najviše razlikuju u govornoj izvedbi u kojoj je nešto bolji bio Andrej Plenković i retoričkom stilu koji je bio bogatiji kod Zorana Milanovića, dok svoje uvjeravanje obojica temelje kako na etosu, koji je najčešći način uvjeravanja u političkim govorima, tako i na *logosu* budući da su svoje tvrdnje potkrjepljivali očitostima.

Ključne riječi: analiza, argumentacija, političko govorništvo, vrste tvrdnji, govorna izvedba, argumentacijske pogreške, uvjeravanje

Summary

Rhetoric of Zoran Milanović and Andrej Plenković in 2016 election campaign: comparison and analysis

This thesis is an analysis of rhetorical profiles of Zoran Milanović and Andrej Plenković. The analysis is based on their two television confrontations held during the election campaign prior to 2016 parliamentary elections. The first part of the thesis provides the necessary theoretical background and elaborates on rhetoric, political rhetoric, and argumentation. The second part consists of methodology overview and analysis, the latter including types of claims, ways of persuasion, logical fallacies, rhetorical styles, and speech performances. The aim of the thesis was to find out whether there are differences in the rhetorical strategy and choice of arguments between the two politicians, as well as to investigate the usage and frequency of logical fallacies. Furthermore, along with the comparison of argumentation and types of claims, the aim was to determine their rhetorical styles and whether they used figures of speech and tropes. Finally, their speech performances were compared. The candidates differ mainly in terms of speech performance and rhetorical style. The speech performance of Andrej Plenković was found to be somewhat better than that of Zoran Milanović, whereas Milanović had a richer rhetorical style. They both based their persuasion on ethos, which is the most frequent way of persuasion in political speeches; as well as logos since they corroborated their claims with evidence.

Keywords: analysis, argumentation, political rhetoric, types of claims, speech performance, logical fallacies, persuasion